

TRINKOV
KOLEDAR

ZA LETO

1
9
6
9

4914/1993

Urejuje prof. Rado Bednarik

TRINKOV KOLEDAR

ZA NAVADNO LETO

1969

SAMOZALOZBA

LETO 1969

je navadno leto. Ima 365 dni ali 52 tednov in en dan. Začne in konča se v sredo. Letos je letna vladarica Venera.

Občno ali civilno leto se začne s 1. januarjem. Cerkveno leto se začne s prvo adventno nedeljo 30. novembra.

LETNI ČASI

Pomlad se začne 20. marca ob 20.08 ure.

Poletje se začne 21. junija ob 14.55 ure.

Jesen se začne 23. septembra ob 6.07 ure.

Zima se začne 22. decembra ob 1.44 ure.

Sonce stopi 20. marca v zvezdno znamenje ovna. Tedaj je pomladno enakonočje. Dan in noč sta enako dolga.

Dne 21. junija je sonce v ozvezdju raka. Takrat imamo najdaljši dan.

Dne 23. septembra vidimo sonce v znamenju tehtnice. Imamo jesensko enakonočje; dan in noč sta enako dolga.

Zimski sončni obrat in najkrajši dan pa bo 22. decembra, ko se sonce pomakne v kozorogovo ozvezdje.

LUNINA ZNAMENJA

Mlaj ☾	Prvi krajec . . . ☾
Ščip (polna) luna ☽	Zadnji krajec . . ☾

CERKVENI ZAPOVEDANI PRAZNIKI

Poleg nedelj so zapovedani in od države priznani še sledeči prazniki :

- 1. januarja : Novo leto
- 6. januarja : sveti Trije kralji
- 19. marca : sv. Jožef
- 6. aprila : velika noč - Vstajenje
- 1. maja : Jožef delavec
- 15. maja : vnebohod Gospodov
- 25. maja : binkošti
- 5. junija : sv. Rešnje telo
- 29. junija : sv. Peter in Pavel
- 15. avgusta : Vnebovzetje Device Marije
- 1. novembra : vsi sveti
- 8. decembra : Brezmadežna Devica Marija
- 25. decembra : Božič - rojstvo Gospodovo.

SOPRAZNIKI

ko delo počiva in niso cerkveno zapovedani :

- 7. aprila : velikonočni ponedeljek
- 26. decembra : sveti Štefan.

DRŽAVNI PRAZNIKI

- 25. aprila : dan vstaje
- 1. maja : praznik dela
- 2. junija : proglasitev republike
- 4. novembra : dan zmage

CIVILNE SLOVESNOSTI

s skrajšanim urnikom v državnih uradih in s šolskimi počitnicami so :

11. februarja : podpis lateranskih pogodb

4. oktobra : sv. Frančišek asiški in sv. Katarina sien-
ska, zavetnika Italije.

POSTNE POSTAVE

Le enkrat na dan se do sitega najesti in vzdržek mesnih jedi je zapovedan na pepelnico in na veliki petek.

Ob drugih petkih se pa priporoča namesto zdržka in posta molitev in kako drugo dobro delo.

Škofje imajo pravico vsak za svojo škofijo izdati posebne olajšave za post in vzdržek.

PREMAKLJIVI PRAZNIKI

Cerkveni zbor v Niceji leta 325 je določil, naj se praznuje velika noč prvo nedeljo po prvi pomladanski luni. Ta nastopi lahko od 22. marca do 25. aprila. Po veliki noči se ravnaajo tudi drugi prazniki, ki so torej premakljivi, niso vsako leto ob istem dnevu.

Letos bo prva pomladanska luna 2. aprila. Zato bo nedelja sedemdesetnica ali septuagesima 2. februarja; pepelnica 19. februarja; 1. postna nedelja 23. februarja; velika noč 6. aprila. Sledi 6 povelikonočnih nedelj do binkošti, ki bodo 25. maja; sv. Rešnje telo 5. junija in prva adventna nedelja 30. novembra. Povelikonočnih nedelj je šest, pobinkoštnih pa šestindvajset.

SONČNI IN LUNINI MRKI

Letos bodo opazovali samo dva sončna mrka. V Evropi ne bo viden nobeden. Luna pa ne bo letos niti popolnoma niti deloma mrknila.

Obročasti mrk bo nastopil 18. marca ob 3,06 po srednjeevropskem času. Videli ga bodo na južnem delu Indijskega oceana, v Avstraliji, Indoneziji, na Koreji in na Japonskem.

Drugi obročasti sončni mrk bo 11. septembra od 18,01 do 23,55. Videli ga bodo po vsem vzhodnem Tihem oceanu, v vzhodni Sibiriji ter po zapadni polovici Severne in Južne Amerike.

- 1 S Novo leto - Obrez. Gospodovo
- 2 Č Presveto ime Jezusovo
- 3 P Genovefa, devica; Anter
- 4 S Tit, škof; Angela, devica
- 5 N Amelija, devica; Telesfor
- 6 P Sv. Trije Kralji - Razglašenje
- 7 T Lucijan, muč.; Valentin
- 8 S Severin, opat; Julijan, muč.
- 9 Č Julijan in Bazilisa, mučenca
- 10 P Aldo, pušč.; Gregor X., pap.
- 11 S Pavlin, oglejski patriarh
- 12 N 1. po razgl. - Sveta Družina
- 13 P Veronika, dev.; Leoncij, škof
- 14 T Hilarij, škof; Feliks, muč.
- 15 S Pavel, pušč.; Maver, opat
- 16 Č Marcel, papež; Gerard in tov.
- 17 P Anton (Cvetko), pušč.
- 18 S Priska, muč.; Tekla, Suzana
- 19 N 2. po razgl. - Marij, Marta
- 20 P Fabijan in Sebastijan, muč.
- 21 T Neža (Janja), dev., muč.
- 22 S Vincencij, diakon, muč.
- 23 Č Rajmund (Rajko), spozn.
- 24 P Timotej, škof; Felicijan, škof
- 25 S Pavlovo spreobrnjenje
- 26 N 3. po razgl. - Pavla, spozn.
- 27 P Janez Krizostom (Zlatoust)
- 28 T Peter Nolasko, spozn.
- 29 S Frančišek Saleški, škof, c. uč.
- 30 Č Martina, dev.; Hijacinta
- 31 P Janez Bosco, spoznavavec

ZAPISNIK

1 S Ignacij Antihijski (Igor), šk.

2 N 1. predpostna - Svečnica

3 P Blaž, škof, muč.; Oskar, škof

4 T Andrej Corsini, škof; Veronika

5 S Agata, dev.; japonski muč.

6 Č Silvan, škof; Doroteja

7 P Romuald, opat; Rihard, sp.

8 S Janez od Mathe; Rihard

9 N 2. predpostna (seksagesima)

10 P Sholastika, red.; Viljem, pušč.

11 T Lurška Mati božja; Adolf

12 S Evlalija, muč.; 7 ustanov.

13 Č Katarina Ricci, redovnica

14 P Valentin (Zdravko); Antonin

15 S Favstin in Jovita, mučenca

16 N 3. predpostna (kvinkvagez.)

17 P Silvin, škof; Hildegarda

18 T Bernardka lurška, red.; Pust

19 S Pepelnica; Konrad

20 Č Silvan, muč.; Elevation, škof

21 P Maksimilijan, škof; Eleonora

22 S Stol sv. Petra; Marjeta Kort.

23 N 1. postna - Romana, devica

24 P Matija, ap.; Sergij, muč.

25 T Valburga, dev.; Viktorin, m.

26 S Matilda, dev.; Andrej, škof

27 Č Gabrijel Zal. Matere božje

28 P Roman, opat; Ožbolt, škof

1. kvatre

ZAPISNIK

- 1 S Albin, škof; Antonina, muč.
- 2 N 2. postna - Milena; Simplicij
- 3 P Kunigunda, kraljica; Marino
- 4 T Kazimir, spozn.; Lucij I., p.
- 5 S Hadrijan, muč.; Janez od Kr.
- 6 Č Perpetua in Felicita, muč.
- 7 P Tomaž Akvinski, spoz., c. uč.
- 8 S Janez od Boga, spoz.; Beata
- 9 N 3. postna - Frančiška Rimska
- 10 P 40 mučencev; Makarij, škof
- 11 T Sofronij, škof; Konstantin
- 12 S Gregor I. Veliki, papež, c. uč.
- 13 Č Kristina, muč.; Teodora
- 14 P Matilda, sp.; Karel (Drago)
- 15 S Klemen Marija Dvorak, spoz.
- 16 N 4. postna - Hilarij in Tacijan
- 17 P Jedert (Jerica), redovnica
- 18 T Ciril Jeruzalemski; Salvator
- 19 S Jožef, ženin Marije Device
- 20 Č Klavdija in tov., mučenke
- 21 P Benedikt, opat; Serapion
- 22 S Lea, spozn.; Vasilij, muč.
- 23 N Tiha nedelja - Viktorijan
- 24 P Gabrijel, nadangel
- 25 T Oznanjenje Device Marije
- 26 S Emanuel, muč.; Tekla, dev.
- 27 Č Janez Damaščan, cerkv. uč.
- 28 P Janez Kapistran, spozn.
- 29 S Ciril, muč.; Bertold, spozn.
- 30 N Cvetna nedelja - oljčnica
- 31 P Modest, krški škof; Gvido

ZAPISNIK

- 1 T Hugo, škof; Venancij, škof
- 2 S Frarčiček Pavelski, spozn.
- 3 Č Rihard, škof; Agapa, muč.
- 4 P Izidor, škof; veliki petek
- 5 S Vincenc Ferreri; velika sobota
- 6 N Velika noč - Vstajenje Gosp.
- 7 P Velikonočni ponedeljek
- 8 T Albert, muč.; Dionizij, škof
- 9 S Marija Kleofova, vdova
- 10 Č Apolonij in tov., mučenci
- 11 P Leon Veliki, papež, c. uč.
- 12 S Lazar, tržaški mučenec
- 13 N Bela nedelja - Ida
- 14 P Justin, mučenec
- 15 T Helena (Jelena, Alenka), kr.
- 16 S Lambert, muč.; Benedikt, sp.
- 17 Č Robert, opat; Anicet, papež
- 18 P Apolonij, muč.; Elevation, šk.
- 19 S Leon IV., papež; Ema, spoz.
- 20 N 2. povelikon. - Adalgiza
- 21 P Anzelm, škof, cerkv. uč.
- 22 T Soter in Gaj, papeža, muč.
- 23 S Adalbert (Vojteh), mučenec
- 24 Č Jurij (Zoran), muč.; Fidelis
- 25 P Marko, evang. - Dan vstaje
- 26 S Mati dobrega sveta; Klet
- 27 N 3. povelikon. - Peter Kanizij
- 28 P Pavel od Križa, spozn.
- 29 T Jožef Cottolengo; Hugo
- 30 S Katarina Sienska, devica

Državni praznik

ZAPISNIK

- 1 Č Jožef, delavec
- 2 P Atanazij, škof; Boris, spozn.
- 3 S Aleksander (Saša), papež
- 4 N 4. povelikon. - Florijan
- 5 P Angel, muč.; Silvan, muč.
- 6 T Dominik Savio, sp.
- 7 S Stanislav, škof, mučenec
- 8 Č Viktor, muč.; Peter, škof
- 9 P Gregor Nacianski, škof, c. uč.
- 10 S Izidor, kmet; Antonia, škof
- 11 N 5. povelikon. - Filip in Jakob
- 12 P Pankracij; Nerej in Ahilej,
- 13 T Robert Bellarmin, cerkv. uč.
- 14 S Bonifacij, m.; Justa
- 15 Č Vnebohod Gospodov
- 16 P Janez Nepomuk; Ubald, škof
- 17 S Bruno, škof; Pashal Bajlon.
- 18 N 6. povelik. - Venancij, muč.
- 19 P Peter Celestin, p.; Ivo, škof
- 20 T Bernardin Sienski, spozn.
- 21 S Andrej Bobóla, muč.
- 22 Č Rita da Cascia, dev.; Julija
- 23 P Deziderij (Željko), škof, m.
- 24 S Marija Pomočnica; Socerb
- 25 N 7. povelikon. - Binkošti
- 26 P Filip (Zdenko), spozn.
- 27 T Beda Častitljivi, cerk. uč.
- 28 S Avguštin, škof; Emilij, muč.
- 29 Č Marija Magdalena Paciška
- 30 P Ivana Orleanska, devica
- 31 S Marija Kraljica; Petronila

Državni praznik

2. kvatre

ZAPISNIK

1 N 1. pobink. - Presveta Trojica

2 P Erazem, škof; Marcellin

3 T Prikazanje M. B. na Sv. gori

4 S Kvirin, škof, muč; Frančišek

5 Č Presveto Rešnje Telo

6 P Bertrand Oglejski; Norbert

7 S Robert, opat; Ana, redovnica

8 N 2. pobink. - Medard, škof

9 P Primož in Felicijan, muč.

10 T Marjeta (Biserka), kraljica

11 S Barnaba, apostol; Feliks

12 Č Bazilid, muč.; Janez Fak.

13 P Srce Jezusovo; Anton Padov.

14 S Bazilij, škof; Elizej, prerok

15 N 3. pobink. - Vid in Modest

16 P Gvido Kortonski, sp.; Jošt

17 T Gregor Barbarigo; Rainerij

18 S Efrem Sirski, diakon

19 Č Nazarij; Julijana Falconieri

20 P Silverij, muč.; Cvetka, devica

21 S Alojzij Gonzaga (Vekoslav)

22 N 4. pobink. - Ahacij, muč.

23 P Agripina, dev.; Janez, muč.

24 T Rojstvo Janeza Krstnika

25 S Doroteja, red.; Lucija, muč.

26 Č Janez in Pavel; Vigili, škof

27 P Ladislav, kralj; Hema Krška

28 S Atilij, škof; Vincenca, red.

29 N 5. pob. - Sv. Peter in Pavel

30 P Spomin sv. Pavla; Emilijana

Proglasitev republike

ZAPISNIK

- 1 T Dragocena kri Kristusova
 2 S Obiskovanje Device Marije
 3 Č Irenej, škof in muč.
 4 P Urh (Ulrik), škof; Berta
 5 S Anton Marija Caharija, spoz.
6 N 6. pobink. - Marija Goretti
 7 P Ciril in Metod, slovarska ap.
 8 T Elizabeta (Jelica), žena
 9 S Veronika Giuliani, redovnica
 10 Č Rufina in Sekunda, dev.
 11 P Pij I., papež; Olga Kijevska
 12 S Mohor in Fortunat, ogl. m.
13 N 7. pobink. - Joel in Ezdra
 14 P Bonaventura, škof, cerkv. uč.
 15 T Henrik I., sp.; Vladimir
 16 S Karmelska Mati božja
 17 Č Aleš (Aleksij), sp.; Marcelina
 18 P Kamil Lellis, sp.; Friderik
 19 S Vincencij Pavelski, sp.; Zlata
20 N 8. pobink. - Marjeta
 21 P Lavrencij Brindiški; Danijel
 22 T Marija Magdalena (Majda)
 23 S Apolinarij, škof, m.; Liborij
 24 Č Kristina, dev.; Boris in Gleb
 25 P Jakob (Rado) starejši, apostol
 26 S Ana, mati Marije Device
27 N 9. pobink. - Pantaleon, muč.
 28 P Nazarij in Celzij, mučenca
 29 T Marta, Lazarjeva sestra; Olaf
 30 S Abdon in Sener, mučenca
 31 Č Ignacij (Igor) Lojolski, sp.

ZAPISNIK

- 1 P Makabejski bratje
- 2 S Porcijunkula; Alfonz Liguori
- 3 N 10. pobink. - Lidiya, spozn.
- 4 P Dominik, spozn.; Perpetua
- 5 T Marija Snežna (Nives)
- 6 S Spremenjenje Gospodovo
- 7 Č Donat, škof, muč.; Kajetan
- 8 P Janez Marija Vianney, spozn.
- 9 S Romaa, muč.; Peter Faber
- 10 N 11. pobink. - Lavrencij, muč.
- 11 P Tiburcij in Suzana, mučenca
- 12 T Klara (Jasna), red.; Hilarija
- 13 S Janez Berhmans, sp.; Hipolit
- 14 Č Evzebij, spozn.; Kalist, škof
- 15 P Vnebovzetje Device Marije
- 16 S Joahim, oče Dev. Marije; Rok
- 17 N 12. pobink. - Hijacint, spzn.
- 18 P Agapit (Ljubo), muč.; Helena
- 19 T Janez Eudes, sp.; Ludovik
- 20 S Bernard, opat, cerkv. uč.
- 21 Č Ivana Šantalska; Fidelis, muč.
- 22 P Brezmadežno ime Marijino
- 23 S Filib Benicij, spozn.; Klavdij
- 24 N 13. pobink. - Jernej, apostol
- 25 P Ludvik, spozn.; Patricija, dev.
- 26 T Zefirin, papež; Rufin, škof
- 27 S Jožef Kalasancij, spozn.
- 28 Č Avguštin, škof; Hermes
- 29 P Janez obglavljen; Marija
- 30 S Roza iz Lime, devica
- 31 N 14. pobink. - Rajmund, sp.

Konec pasjih dni

ZAPISNIK

- 1 P Egidij (Tilh), opat; Ana
 2 T Štefan, spozn.; Maksima, m.
 3 S Pij X., papež; Evfemija
 4 Č Rozalija (Zalka); Ida, devica
 5 P Lavrencij Justinaijan, škof
 6 S Petronij, škof; Favst in tov.

7 N 15. pobink. - Regina, devica

- 8 P Rojstvo Marije Device
 9 T Peter Klaver, spozn.;
 10 S Nikolaj Tolentinski
 11 Č Prot in Hijacint, muč.
 12 P Ime Marijino; Gvido, spozn.
 13 S Notburga, dev.; Maurilij, šk.

14 N 16. pobink. - Pov. sv. križa

- 15 P Sedem žalosti Device Marije
 16 T Kornelij in Ciprijan, muč.
 17 S Rane sv. Frančiška; Lambert
 18 Č Jožef Kupertinski, sp.; Irena
 19 P Januarj in tov., mučenci
 20 S Mihael (Bojan) in Teodor

21 N 17. pobink. - Matej, apostol

- 22 P Mavricij in tov., mučenci
 23 T Lin, papež; Tekla, dev., m.
 24 S Marija, rešiteljica jetnikov
 25 Č Sergij spozn.; Avrelija, dev.
 26 P Ciprijan in Justina, muč.
 27 S Kozma in Damijan, mučenca

28 N 18. pobink. - Venceslav, knez

- 29 P Mihael (Bojan), nadangel
 30 T Hieronim, cerkv. uč.; Zofka

3. kvatre

ZAPISNIK

- 1 S Remigij, škof in sp.; Verena
 2 Č Sv. angeli varuhi; Teofil, sp.
 3 P Terezija Deteta Jezusa, red.
 4 S Frančišek Asiški, spozn.
5 N 19. pobink. - Placid, muč.
 6 P Bruno, spozn.; Renato, škof
 7 T Rožnovenska Mati božja
 8 S Brigita, spozn.; Sergij, muč.
 9 Č Janez Leonardi, sp.; Abraham
 10 P Frančišek Borgia, sp.; Danijel
 11 S Materinstvo Marije Device
12 N 20. pobink. - Maksimilijan
 13 P Edvard, sp.; Koloman, muč.
 14 T Kalist I., papež; Gaudencij
 15 S Terezija Avilska, devica
 16 Č Hedvika (Jadviga), sp.; Gal
 17 P Marjeta Mar. Alakok; Viktor
 18 S Luka, evang.; Julijan, pušč.
19 N 21. pobink. - Peter Alkant.
 20 P Janez Kancij, sp.; Irena, sp.
 21 T Uršula in tov., mučenke
 22 S Marija Salome, žena; Kordula
 23 Č Severin, škof; Roman
 24 P Rafael, nadangel; Feliks
 25 S Krispin, muč.; Krizant
26 N 22. pobink. - Kristus Kralj
 27 P Frumercij, škof; Vincencij
 28 T Simon in Juda, apostola
 29 S Narcis, škof; Ermelinda, dev.
 30 Č Alfonz Rodriguez, spozn.
 31 P Wolfgang (Volbenk), škof

ZAPISNIK

- 1 S Vsi svetniki
 2 N 23. pobink. - Spomin v. duš
 3 P Just, tržaški muč.; Humbert
 4 T Karel (Drago) Borom., škof
 5 S Caharija in Elizabeta
 6 Č Lenart, opat; Sever, škof
 7 P Engelbert, škof; Ernest, opat
 8 S Deodat (Bogdan), škof
 9 N 24. pobink. - Teodor
 10 P Andrej Avelinski, sp.; Trifon
 11 T Martin (Davorin), škof
 12 S Martin, papež, m.; Emilijan
 13 Č Stanislav Kostka, spozn.
 14 P Jozafat Kunčevič, spoz., muč.
 15 S Leopold, spoz.; Albert Veliki
 16 N 25. pobink. - Gertruda
 17 P Gregorij Čudodelnik; Hugo
 18 T Roman, diakon; Odon, opat
 19 S Elizabeta (Jelica), žena
 20 Č Feliks Valois, sp.; Edmund
 21 P Darovanje Device Marije
 22 S Cecilija, dev., muč.; Maver
 23 N 25. pobink. - Klement I., p.
 24 P Janez od Križa, cerkv. uč.
 25 T Katarina, dev., m.; Erazem
 26 S Silvester, opat; Konrad, škof
 27 Č Virgilij, škof; Valerijan
 28 P Katarina Labouré
 29 S Blaž in Demetrij, muč.
 30 N 1. adventna - Andrej, apostol

Praznik zmage

ZAPISNIK

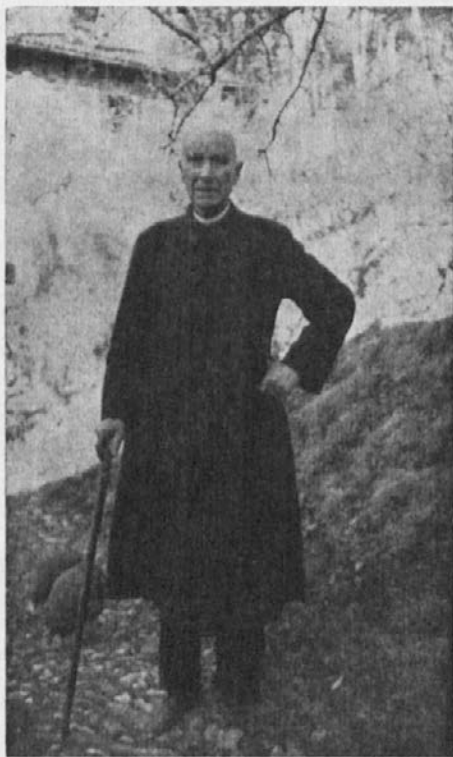
- 1 P Eligij, šk; Natalija (Božena)
 2 T Bibijana, dev.; Blanka, muč.
 3 S Frančišek Ksaverij, spozn.
 4 Č Barbara (Barica), devica
 5 P Saba, opat; Kripina, muč.
 6 S Nikolaj (Miklavž), škof
 7 N 2. adventna - Ambrozij, škof
 8 P Brezm. spočetje Marije Device
 9 T Peter Fourier, spozn.; Abel
 10 S Loretska Mati božja
 11 Č Damaz I., papež; Sabin, škof
 12 P Amalija, muč.; Dušan, škof
 13 S Lucija, devica; Otilija, red.
 14 N 3. adventna - Just, mučenec
 15 P Kristina, d.; Marija de Rosa
 16 T Evzebij, škof in. mučenec
 17 S Lazar, škof; Olimpija
 18 Č Gracijan, muč.; Teotim
 19 P Urban V., papež; Fausta, vd.
 20 S Evgenij in Makarij, muč.
 21 N 4. adventna - Tomaž, ap.
 22 P Demetrij (Mitja), mučenec
 23 T Viktorija, dev., muč.; Servil
 24 S Sveti večer; Adam in Eva
 25 Č Rojstvo Gospodovo - Božič
 26 P Štefan (Venceslav), prvi muč.
 27 S Janez Evangelist, apostol
 28 N Nedolžni otroci - Kastor
 29 P David, kralj; Tomaž Becket
 30 T Evgen, škof; Rainerij
 31 S Silvester, papež (Gozdán)

4. kvatre

ZAPISNIK

Msgr. IVAN TRINKO

Iz Trinkove zapuščine

O Trinku je bilo že veliko napisanega, vendar je njegovo življenjsko delo še premalo raziskano. Od časa do časa naletimo na lističe in liste, ki so popisani z njegovo drobno pisavo. Prečrtane besede in popravki nam govorijo, kako premišljeno je zapisal vsak verz ali stavek.

Med takimi zapiski sem našel dve pesmi, ki še nista bili objavljeni in se zdi, kot bi ne bili njegovi. In vendar ju je sam zapisal.

Prva je klic k Mariji. Večerni Ave mu je navdihnil dolgo pesem, ki je prošnja in molitev. Pesem je brez naslova.

Druga pesem pa ima socialni motiv, kar je izredno pri Trinku, saj je vodilni motiv njegovih pesmi: Bog in domovina.

Pesmi je dal naslov »Iz življenja«. Pisana je na podolgovatem lističu in ima samo dva popravka. Zdi se, da je nedokončana.

Iz življenja

1. *Grmijo stroji, udar na udar odmeva
v globoko noč; v delavnici prostorni
v slepečem svitu, ki iz peči seva,
rde se črni delavci neumorni.*
2. *Poglej, poglej tam onega na strani,
kako mu gre od rok težavno delo!
Kadi se v potu mu obraz ožgani,
a nič ne de; naprej veselo!*

3. Zakaj pa ne? Ne znaš li kak je sladko
trudit se in trpet za bitje drago?
Ves trud je nič in vsako delo kratko
za mlado ženko, zvesto mu in blago.
4. »Da! Gospodar kot pes nad nami laja,
in trudu ni primerna borna plača;
a za kozarček vendar še ostaja,
ko se ob tednu zlati praznik vrača.
5. V delavnici trpi telo in duša
ubogega delávca, Bog se smili!
A vse nakrat pozabi, ko posluša
družice glas in zre v obraz ji mili.«
6. Tako premišlja in črnè očesa
iskré se mu, smeji se prašno lice;
v širokih prsih srce se mu stresa,
spominjajoč se ljubljene družice.

NOVOLETNI

*Je prišlo novo leto,
premisli Benečan,
naj dobro bo začeto
pri vseh že prvi dan.*

*Slovenski Benečiji —
njej dāmo vso oblast
in še po televiziji
ji pojemo na čast.*

*Ej, puobje in čečice,
odlašati — nikār!
V nebesa ali v vice
zletite pred oltar!*

KOLEDNIKI

*Če leto nas potrese,
če huda letna bo,
hudič naj ga odnese,
odkoder je prišlo.*

*Glasnó hrešči in piska
harmonika in klarinet,
a zadaj bas pritiska,
korajžno v novi svet.*

*Naprej skoz Benečijo,
skoz hišo in skoz klet.
Ariviodiši — adijo
ob drugem letu spet!*

—ut

Osemdesetletnica mons. IVANA TRINKA

Objavljamo delček dnevnika duhovnika Antona Cuffola, rojenega 1889 v Platiščah, ki je do svoje smrti 1959 služboval v Lazah pri Podbonescu v Beneški Sloveniji. Dogodek, ki ga je Cuffolo zabeležil dne 27. januarja 1943 nam izpričuje globoko ljubezen zavednih beneških duhovnikov do svojega učitelja Ivana Trinka, pod čigar očetovskim vodstvom v videmskem semenišču se jim je dokončno izkristalizirala njihova narodna zavednost.

* * *

Kako naj počastimo najodličnejšega beneško slovenskega rojaka, našega pesnika, profesorja, očeta itd., ob priliki njegovega osemdesetega leta starosti, v teh časih, ko se ne sme javno govoriti o njem, ko se ne upamo v javnost več kot dva domoljuba skupaj. On je tudi tako previden, da bi prav gotovo odklonil vsako iniciativo in njegov »ne« je »ne«!

In vendar smo sklenili izkazati mu naše spoštovanje, čast, hvaležnost, ker ni mogoče drugače, podtalno in brez njegovega dovoljenja, v njegovi navzočnosti, prav na njegov god 27. januarja, na praznik Sv. Ivana Zlatousta.

Za ta dan smo se dogovorili in se znašli v videmskem semenišču že ob deveti uri vsi zavedni rojaki. Prinesli smo s seboj velike zaboje z vsemi potrebščinami. Da ne bi vzbujali pozornosti, je šel vsak zase naravnost v prostorno sobo prof. dokt. Dorbovoja. V kratkem času je bila soba okrašena, miza pogrnjena. Na mizo smo zložili buteljke finega vina, zabeljen kruh, štruklje, druge sladkarije ter veliko in lepo »gubanico« in še eno večjo in lepšo za dar profesorju slavlencu. Bilo nas je trinajst najbolj trmastih Slovencev. Ko je bilo vse v redu, sem šel in potrkal na vrata monsinjorja. »Oh ti neprevidnež, kako si upaš v teh časih priti k meni?« »Gospod profesor, prišel sem v Videm po opravkih in ker sem že tu, sem se drznil vam priti voščiti za vaš god in osemdesetletnico, če ne boste jezni.« »Hvala, hvala lepa! Kako je z vami? Ali vas pustijo pri miru?« »Ni hudega, jih že nadlegujejo druge skrbi. Prosim, gospod pro-

fesor, da bi prišli v sobo prof. Dorboloja, tam vas čaka neka prav odlična oseba, ki želi govoriti z vami.« »Kdo je?« »Jaz je ne poznam.« »Zakaj ni prišla naravnost k meni?« »Ja ... iz previdnosti!« Mirno je vstal in šel molče za menoj.

Ko sem mu odprl vrata v Dorbolojevo sobo in je vstopil, je za trenutek obstal kot zamaknjen od presenečenja, medtem ko so se navzoči glasno smejali od veselja. Pokazal sem mu zanj pripravljeno stolico, on pa se je nesmehtil in dvignil palico, na katero se je opiral, odkar si je zlomil nogo, da me lopne. »Ti presneti lump nepoboljšljivi, ali se ima tako za norca stare ljudi!« Vsedel se je ves vesel. Nato sem jaz v daljšem nagovoru poklical v spomin slavljenču vse dogodke petintridesetih let, odkar mu vsako leto voščimo za god, ter mu ne le v imenu navzočih »banditov«, temveč v imenu vseh Beneških Slovencev voščil trdnega zdravja vsaj še dvajset let.

Gospod profesor si je brisal solze. Za menoj je govoril oziroma čital gospod iz Trčmuna govor, poln razigranega humorja o bodočnosti Slovenske Benečije po svetovnem porazu. Zopet sem se oglasil jaz ter mu prečital poezijo v latinskih heksametrih. Go-

spodu profesorju se je zdelo, da sanja. Na-
posled je postal tako dobre volje, da ga še
nikoli nisem videl tako veselega. Jedel je
in pil in napival Slovenski Benečiji, za ka-
tero on že napoveduje boljše čase. Žal mu
je, da je tako malo časa in da zvoni poldan.
Ko smo se dvignili, da se poslovimo od
njega ter smo mu izročili krasno »gubani-
co« kot dar Slovenske Benečije, je bil gi-
njen do solz. V daljšem govoru se nam je
zahvalil za presenečenje. Voščil nam je, da
bi vsi dočakali boljše čase za mučeniško
Benečijo. Vsi navdušeni smo eden za dru-
gim zapustili sobo.

Vse je tako uspelo, da ne Ovra ne špijo-
ni niso zvedeli za ta shod!

Odlomek je korigiran le z malenkostnimi, nepo-
membnimi popravki, sicer pa je verno povzet po roko-
pisu gospoda Cuffola. Letos je minilo natanko deset
let, odkar leži ob cerkvi svoje male duhovnije in naj
služi ta objava tudi počastitvi spomina na neuklon-
ljivega domoljuba Beneške Slovenije.

Češpè smo lupile u Brdih _____

Tam pri Dolenjah, pod zadnjimi obronki Brd je tekla nekoč državna meja med Avstrijo in Italijo, na reki Idriji ali Judriju. Na enem bregu, v Dolenjah, so to mejo vârvâli Avstrijanci, na drugem bregu pri Prâprotnem (Prepotto) pa Lahî. Majhen mostiâ jîh je vezal v mirnem mejaštvu. Na italijanski strani je bila meja zamrežena, se pravi, da je bila zavarovana z visoko mrežo. Na tej mreži so zabingljali zvonâki, âe so jo tihotapci stresli in jo hoteli pretrgati in skozi zlesti. Niâ nismo âutili te meje, še manj kot danes. Obiskovali smo se kot dobri sosedje, saj v letih pred prvo vojno so si bili Italijani, Avstrijci in Nemci zavezniâi, pozabili so na medsebojne vojne iz 1859 in 1866. Zavladal je ljubi mir. In tedaj je bila Bricem odprta pot, da so hodili na semenj v âedad, a Beneâani bolj redko v Gorico, šli so raje na Unijsko, to je na uno stran meje v Kobarid prodajat domaâe vino ârnino, sadje, búrice - kostanj marôn, leseno orodje, grablje, vile in še kaj za hlev in

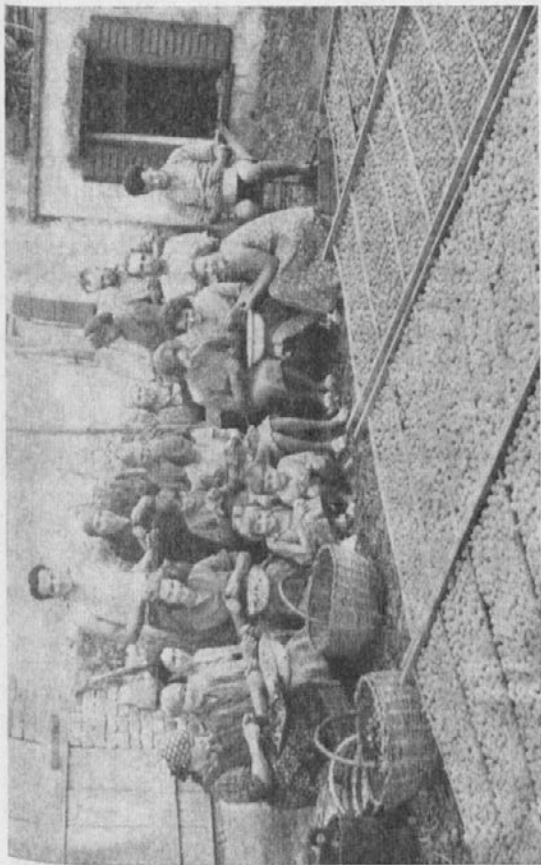
polje. Tudi Brici so prodajali vino in sadje, pa ne v Italijo. Vse je šlo na sever. Izkupička je bilo dovolj, a ni jim bilo to že »cajhen« (veliko) in zadosti. In kaj so si izmislili iznajdljivi Brici? Od nekod, morda prav iz Kalifornije se je prenesla onala industrija lupljenja in sušenja češpelj.

Kot take so jih prodajali tudi v naših delikatesnih trgovinah. Najbrže prav židje-trgovci so podžigali Brice na to dobičkosno obrtnijo.

Nas pravzaprav ne zanima na tem mestu takale mala industrija z lupljenjem češpelj, ki se niti več ne obnavlja, ampak zanima nas nekaj drugega, da so namreč Brici za to delo najemali cele trume žensk, ženà in deklet iz Nadiške doline, z vseh podmatajurskih roncev, platišč, trinkov, ki so vsako leto sredi avgusta prihajale v Brda, že kakor dobre znanke in udomačene.

Torej, ko so Rezjani odpeli

»Šmarna miša, sveti Rok,
vsaka baba kúha njok.
A u nedeju zvéčera
spet na planinu čeva itot,
tu ka sva navájena«

Češplje lupijo

in so eni šli v planine, drugi po svetu kroš-
njarit, so se po velikem šmarnu, po roženci,
po »ferra agosto«, v Spodnjih Brdih prika-
zale nadiške čečice in se nastanile po vaseh
pri podjetnih gospodarjih - »češparjih«. Za-
živela je vas ob tem vsakoletnem običaju
med napori in skrbmi, med petjem in zaba-
vo. Pod lindo, pod streho so posedle v pol-
krogu in so lupile češpè z ostro zakrivlje-
nimi nožiči. Če so zmanjkale domače češplje,
so jih privozili še kranjske. Lupljenje je
urno šlo spod rok, spretni prsti so se gibčno
zgibali — kakor bi čečice pele:

Po eno jih objamemo,
debele in koščene,
jim plavo lubje snamemo,
da lepe so rumene.

Posúšene poberemo,
od sonca so ožgane,
a vsem kostí izderemo,
da le mesó ostane.

Olupljene vse spravimo,
v velik koš jih dámo,
nad nje še kad postavimo,
s kadilom jih žvepljamo.

Pogládimo, pobóžamo,
na mehko jih zrahljamo,
lepó vse naokrožimo,
takó jih vse spenčamo

in še druge so načele po benečanskih vižah,
podobne kot jih danes pojó beneški fantje
po radiu.

Pod noč so prišli študentje malo pova-
sovat, podražiti slovenske Benečice, ki so se
jim poredno muzale in še skrivaj jim krad-
le zaljubljene poglede. A je bilo pri tem to-
liko vprašanj: kje pod Matajurjem so zra-
sle, kje tam po vaseh in selih imajo svo-
skoje — in kako še znajo čebljati po bene-
čansko in pravljice praviti — v blagozvoč-
nem jeziku, še lepše kot Brici. In so jim
študentje nanosili knjig, povesti, zgodb, pe-
smi, res še takih izdaj, ki jih danes zastonj
iščemo. Odšle so te knjige z njimi, na njih
domove, k njihovim ognjiščem.

Kje ste danes po dveh vojnah, ve nek-
danje češparke, Benečice, pravljíčarke, pri-
povedovalke, nekatere morda še žive stare
matere, nekatere, gotovo največ, že pokoj-
ne? Marsikatero pa so dobile može Brice
in so kar pri njih ostale. Mimo vseh gre

naš spomin. In knjige, tiste knjige, ki smo vam jih dali na pot? Če jih ni več, morda še živí njih duh? In če ni tiskanih knjig, izročča pa živa beseda vse te pravljice, pripovedke, pesmi, vraže, uganke potomcem od roda do roda, ki jim glas njih mater še odmeva »češpè smo lupíle u Brdih«.

—ut

Močni v duhu se ne pohujšuje nad bližnjim niti ga nepremišljeno ne obsoja.

KATARINA SIENSKA

Ne ponavljaj zlobne in trde besede, da ne boš trpel škode.

SVETO PISMO

Kako težko je stopiti v nebeško kraljestvo tistim, ki zaupajo v svoje bogastvo. V resnici, lažje je priti kameli skozi šivankino uho.

IZ EVANGELIJA

ALBERT REJEC

TRINKO

Duhovnik, profesor, geolog, geograf,
speleolog, etnograf, politik, komponist
velik Slovenec in posrednik med slovanskim
in laškim svetom

Bog je dal Ivanu Trinku polno talentov. Vsako leto smo pisali v teh koledarjih, kakšne stvari je delal v življenju: kako je bil pobožen in priden duhovnik, kako je bil učen profesor v velikem semenišču v Vidmu, kako je zlagal pesmi in bil velik slovenski pesnik, kako je lepo risal in slikal podobe, kako je pisal kompozicije, kako je znal celo vrsto jezikov, zlasti slovanske jezike, kako je pisal slovnice slovenskega jezika za Italijane in kako je bil tudi velik politik za nas beneške Slovence, ki nas je zagovarjal in branil v pokrajinskem svetu v Vidmu še pred prvo svetovno vojno.

Letos pa bomo nekaj povedali, kako je bil Ivan Trinko tudi geolog, to je zemlje-

slovec, ki je proučeval, iz česa je zemlja sestavljena, iz kakšnih kamnov. Proučeval pa je tudi, kaj raste na naši zemlji, kakšne vrset rož, cvetic in trav, kakšna drevesa rastejo po teh naših brdih. Bil pa je tudi geograf, zemljepisec, ki je lepo opisal vse naše hribe, vode, jame, doline in ravnice, ki je znal povedati, kakšne pridelke pridelujemo po naših krajih, kakšne so naše vasi. Vedel je za imena prav vseh naših vasi, od največjih, kot so na primer Ažla, Špeter, Barnas, pa do najmanjših kot na primer Lipa, Čišnje, Jesenje, Brdca, Obala in sto in sto drugih.

Trinko je študiral vsa dela znanih slovenskih, laških in nemških geologov, etnografov in botanikov svojega časa, predvsem vsa dela, vse znanstvene razprave in tudi posamezne članke raztresene po revijah, ki so bili objavljeni v prejšnjem stoletju ali pa v začetku našega dvajsetega stoletja. Poznal je dela avstrijskih geografov in geologov, tako na primer Czoerniga, Kossmata, Krasana, Gumprechta, Pencka, Brucknerja in druge, a od Italijanov seveda najbolj Marinellija, Michela Gortanija, svojega slovenskega rojaka Musonija, dalje Tellinija, Cantaruttija in druge. Poznal je celo starega

**Cerkev sv. Antona Puščavnika iz leta 1441.
Sedež »Mjerske banke«**

slovenskega botanika Hacqueta in njegovo delo o Dinarskih, Julijskih, Karnijskih, Retijskih Alpah iz leta 1785. Izpisal si je podatke geografov in geologov svojega časa in jih na kraju samem, na svojih številnih potovanjih, največ peš, primerjal na krajih samih v Beneški Sloveniji.

KOSTI PRASTARIH ŽIVALI V JAMAH

V veliki vasi Barnas na desnem bregu Nadiže opisuje Trinko okamenine, fosile iz gornje kredne dobe. V Barnasu, »tako ugotavlja Trinko, »ko se spuščamo na severu v strugo **Velega potoka**, lahko opazujemo sloje kvartarnega konglomerata, ki tvori temelje celotne Nadiške doline. Med sloji konglomerata se širi rdečkasta zemlja, pomešana s kremenčastim kamenjem v sloju, debelem nekaj metrov med dvema plastema konglomerata.« Kako bi Trinko šele zdaj hotel opazovat v širne kamnolome, ki se raztegajo na jugo-zahodni strani Barnasa, ki so odkrili velikanske sloje kamenin iz gornje kredne dobe; kako bi stikal za okameninami in kako bi navdušeno o tem poročal v svojih spisih o svoji zemlji, Beneški Sloveniji.

Ko je obiskoval Landarsko jamo, Trinka niso zanimali samo zelo pomembni zgodovinski in umetniški podatki, ki se tičejo osrednjega zgodovinskega dogajanja v samoupravni zgodovini Beneške Slovenije, ampak tudi obseg in oblika jame same, najdbe živalskih ostankov ter končno še živeča živa bitja v Landarski jami. Tako poroča, da so našli v jami kosti jamskega medveda: dve rebri, kosti kolka in lahti. Od neke druge manjše vrste jamskega medveda pa kosti iz čeljusti, kolkov in drugih telesnih delov.

Samo Landarsko jamo je narisal v dolžini 330 m, kolikor je bilo takrat znane. Jama se polagoma dviga. Dvesto metrov ni nobenih stranskih rovov. V tej razdalji nalletimo, tako piše Trinka, na malo dvorano, a nato je težko napredovati, ker se jama zožuje in potem ni več mogoče preiskovati zaradi vode. Od živih bitij so dobili le razne vrste netopirjev. Geološki problemi so zanimali Trinka na ozemlju okoli hribovske vasi Črni vrh pod Voglom. Sem ga je privleklo proučevanje meje med kredno in eocensko dobo. Posebno močni so sledovi kredne dobe na visoki planoti Lubja, kjer je vse polno dolin, brezen in jam, tipičnih pojavov Krasa.

Ko je prihajal Trinko do Stupice in še naprej v sotesko med Mijo in Matajurjem prav do meje pri Robiču so ga zanimali razni apnenčasti sloji iz triasa, dolomitski sloji in jure. Zaradi teh raznih apnenčastih plasti so se razvili v notranjosti razni vodni tokovi, ki bruhajo na dan v velikanskih izviri »Na klancu«, »Arpitu«, in največjem od teh v »Pojani«, ki napajajo večino fur-lanskih vodovodov. (Slovenske beneške vasi pa imajo male kmečke vodovode, ki kaj radi usahnejo v suši in hudi zimski zmrzali, ker jih napajajo le skromni mali studenci. Tako morajo voziti slovenskim vasem vodo v cisternah, kadar pritisneta vročina ali pa mraz. — Opomba A. R.)

Ko je potoval na vrh Matajurja ga je vse privlačilo: lepote narave in geografski in geološki problemi. Trinko je šel na Matajur preko vasi Marsin. Ko se je pred 60 leti vzpenjal nad Marsinom, so ga tudi tu privlačila geološka vprašanja. Takole piše v svojem potopisu na vrh Matajurja: »Izlet od Marsina na vrh Matajurja je iz raznih razlogov zanimiv. Zadnji zaselki Marsina ležijo še v eocenu, toda kmalu naletimo na običajni luskinasti rdeči lapor, ki zanj ne vemo, ali spada še v eocen ali v kreda. Imar

V slovensko-beneški vasi

mo pa tudi še zadnje apnenčaste kremenčaste sklade. Proti vrhu Matajurja pa se spet najdemo na eocenskem terenu.«

Posebno nazoren je Trinkov opis sveta, kjer ležijo Matajurske planine: »Pas med 1000 in 1200 m višine je odločno kraškega značaja. Na tem ozemlju in pa še više gori proti 1450 m je zanimivo opazovati tako imenovane "planine" ali skupine pastirskih stanov (casere), v katerih prenočuje živina, ki se pase v letnem času. Ti stanovi so postavljeni v krajih, ki so zaščiteni, najraje v velikih dolinah. So zelo preprosto in grobo zgrajeni in pokriti s slamnato streho. V pritličju je hlev za živino, na vrh pa stavljajo seno, na katerem spijo pastirji in kosci in če potreba tudi turisti, ki želijo prenočiti na hribu. Obe planini Marsincev se imenujeta: prva **Ta za tlaklo**, a druga **Ta za cel** (Tam za skalo). Na planinah je več koč, imenovanih "casoni", ena za gospodarja. Posebna koča ima dva prostora, enega za sirarno, ki je skupna za vse pastirje, a druga za shrambo mlečnih izdelkov.«

KOZOLCI, TRTA MARVAN IN MOŠT

Cvetlice, ki rastejo na teh planinah in pa tudi drugod po bregovih Matajurja, so zelo pomembne, ker rastejo le tod okoli in so zelo redke. Navajamo po Trinku njihova latinska in slovenska imena: *Agropyrum biflorum* — dvocvetna pirnica, *Saxifraga crustata* — skorjasti kamnokreč, *Nigritella angustifolia* — murka, *Arnica montana* — planinska arnika, *Rhododendron hirsutum* — dlakavi sleč, *Bellidiastrum Michellii* — marjetičasta nebina, *Silene quadrifida* — lepnica, *Scorsonera purpurea* — črni koren, *Achillea Clavenae* — planinski pelin, *Astrantia minor* — mali zali klobuček, *Pedicularis tuberosa* — gomoljasta ušivka, *Lilium Martagon* — zlato jabolko, *Anemone narcissiflora* — narcisasta vetrnica, *Frigeron alpinus* — alpinska hudoletnica in druge. (Vse te so tudi na slovenskih visokih gorah v Sloveniji. — Opomba A. R.)

Ivan Trinko je opisal tudi druge vzpone ali pa sestope na Matajurju, enega preko vasi Strmica in Matajur, drugega po severni strani v soško dolino do Sužida, tretjega preko Trčmuna in Mašer do Jeronice. Za-

nimajo pa Trinka tudi druge stvari, ki so v zvezi z vsakodnevnim delom slovenskih hribovcev, ki živijo na pobočjih Matajurja: »Zanimivo je slediti,« tako piše Trinko, »višinsko mejo vinske trte, ki doseže tukaj, od cele Furlanije, najvišjo točko na primer pri Mašerih, kjer raste trta nad 700 m višine. Ta trta daje grozdje **Marvan**, iz katerega iztisnejo bolj revno vince. Namesto tega vina pa rajši pijejo v teh krajih mošt, ki ga dobijo iz hrušk **tebuke** (tepke). Prav blizu vasi vidimo na polju **kazouce** (kozolce), na katerih sušijo žito in seno.« (Trinko podrobno opisuje te navadne in zložene kozolce. Slovenski univerzitetni profesor dr. Anton Melik je napisal posebno znanstveno razpravo o kozolcih, v kateri ugotavlja, da imajo kozolce samo slovenski kmetje, medtem ko jih drugi sosedni narodi Slovencev ne poznajo. — Opomba A. R.)

Trinko nato opisuje še, kakšne so bile vasi po Matajurju: »Kar se tiče vasi, nimajo nič posebnega. Hiše so na splošno majhne, neredno stisnjene, kakor je pač svet, ki na njem stojijo, pogosto naslonjene druga na drugo in marsikatera brez dimnikov. Ne katere redke hiše imajo še značilne slamnate strehe. Nasploh imajo skoro vse družine

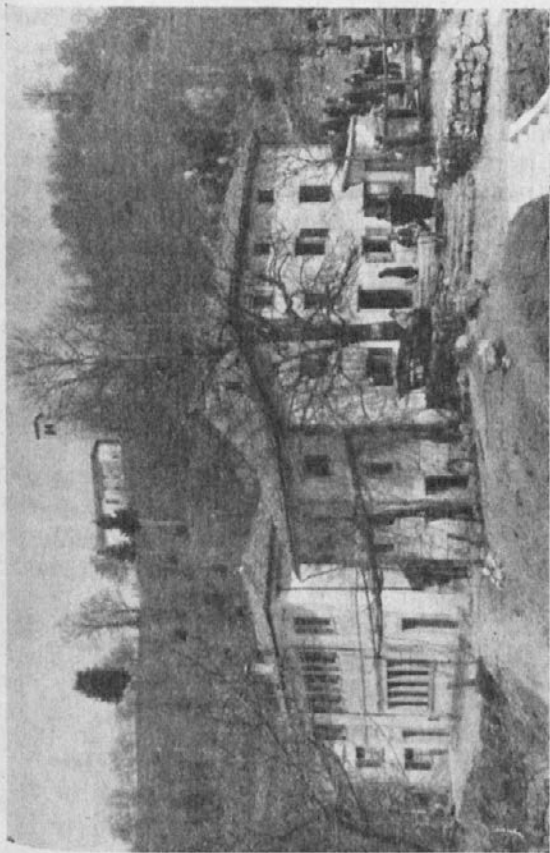
po dva do tri hrame. Glavna hiša ima pri zemlji kuhinjo in ob njej nenadomestljivo **izbo**, kjer se v dolgih zimskih večerih zbira družina. Izbo greje **peč**, ki ima odprtino v kuhinji in jo rabijo za to, da pečejo v njej kruh, ki ga vsaka družina sama peče. V gornjem nadstropju je lesen hodnik (**gank**), ki pridemo do njega po zunanjih stopnicah. Na vrhu so tudi spalnice in nad njimi kašča, ki ima včasih tudi svoj "**gang**". V drugih gospodarskih hramih je hlev, klet, stog in druge shrambe. Nimajo zaprtih dvorišč. To velja za gornjo dolino **Aborne**, za bližnjo **Rieko** in **Arbeč** in na splošno za slovensko zemljo v Furlaniji.«

VELIKA JAMA, ČESTITA JAMA IN JAMA »POD FIGOUCO«

Kot učenjak, ki je proučeval geološke in geografske pojave je Ivan Trinko opisal tudi najznamenitejše podzemске jame v Beneški Sloveniji, ki jih ima od celotne videmske pokrajine največ prav zaradi kraških pojavov v njenih hribih, ki so sestavljeni večinoma iz apnenca.

Omenili smo že njegov opis zgodovinske Landarske jame.

Nadaljnji dve jami je našel Trinko v so-
teski Predol, ki vodi od Igja do Stupice;
to je najkrajša pot iz Kobariškega kota v
Beneško Slovenijo. Prva teh jam se imenuje
Tanadjamo, druga **Podjama**, a med njima
je skupina stanov **Tamparjami**. Iz Podjame
teče potoček. Kvartarni soški ledenik je sko-
pol vdor Predol. V dolini potoka Aborna pri
vasi Klinje in zaselku Kočevar navaja Trin-
ko tri jame: **Častita jama** in **Jama pod ronk**,
ki tvorita eno samo podzemeljsko votlino ali
jamo. Le vstopa imata različna. V obeh ja-
mah teče voda, ki priteče nekoliko niže kot
potočič na površino. Nedaleč od teh dveh
jam se odpira brezno **Cerkonica**. Zanimivo
je pri tem breznu, da ima ob strani kupolo
v obliki zvonca, ki jo loči tenka plast zem-
lje od površine. V okolici Trčmuna je več
kraških jam in brezen. Med mostom Ranta
ali Barlogom leži jama **Ta-pot-čelan**, ki jo
je težko preiskovati, ker ima več skokov,
ki se dajo preplezati le z vrvjo. V bližini na
gozdnem bregu nad mostom Ranta je tudi
Velika jama, ki je znamenita po kosteh
jamskega medveda in pa po najdenem orod-
ju, školjkah in nabrušenih kosteh, ki jih
je rabil predzgodovinski, neolitični človek.
O Veliki jami krožijo med ljudstvom razne

Cerkev v Dreki. Spodaj šola in občina.

zgodbe, pravljice in legende o cestnih razbojnikih, ki so napadali popotnike, ki so potovali po cesti. Humus, rodovitno zemljo, ki se je nabirala skozi stoletja v jami, so kmetje odkopavali in gnojili z njo vrtove. Tu je blizu tudi jama **Mala peč**, ki pa nima nič posebnega. Pač pa je vzbujala v starih časih strah med ljudstvom jama **Pod figouco**, ki tudi leži v trčmunski okolici. Blizu Spodnje Mjerse pri Sv. Lenartu je opisal brezno **Za Krasje**, ki pada navpično in je globoko 43 metrov, ter preseka najprej apnenčaste sklade in nato kamnite plasti »pijazentina«, ki je apnenčasta skala sive barve.

Jame so navadno v odročnih krajih in so zato ohranile čudovito lepa imena, ki so jih jim dali slovenski pastirji, kmetje in drvarji, ki so jih odkrili in poimenovali s svojimi slovenskimi imeni. Ivan Trinko jih je zabeležil in širil nepotvorjena v laškem znanstvenem tisku.

VELIKI SLOVENEK ZA SLOVENCE NA OBEH STRANEH MEJE

Ko je Ivan Trinko med leti 1900 in 1910 zbiral material za svoje potopisne opise Beneške Slovenije, je predvsem preštudiral vse spise znanstvenikov tega področja, ki so tu

di o jamah obširno poročali: kakšne oblike so jame, kaj so našli v zemlji, kdaj in kje so izkopavali ostanke nekdanjih predzgodovinskih človeških naselij in katere živali so v njih živele. Takrat v letih pred prvo svetovno vojno, je sicer obstajala državna meja med avstrijskim cesarstvom in laško kraljevino, toda ljudje z obeh strani meje so svobodno hodili npr. iz Kobarida in Tolmina v Čedad, Špeter ali druge kraje in niso rabili nobenega potnega lista in niti osebne legitimacije (*carta d'identità*), ker jih kratkoma lo niso imeli. Večina ljudi ni imela niti ene najnavadnejše lastne fotografije. Ker je bila Furlanija z Beneško Slovenijo do 1866 pod Avstrijo, so še ostale vezi z ljudmi na Tolminskem in Kanalskem in so obstajale tudi sorodniške vezi. Ivan Trinko pa je bil povrh tega še slovenski pesnik za vse Slovence, saj je hodil v pesniško šolo k velikemu slovenskemu pesniku Simonu Gregorčiču in dal tiskati svoje poezije v Gorici. Zato je opisal tudi sosedne slovenske kraje onstran meje: Robič, Kobarid, Staroselo in vse vasi v Kobariškem kotu do Breginja in Robedišč. Tako so v tej isti »Guida del Friuli« znanstveni italijanski geografi in geologi opisali Krmin, Gorico in goriško Furlanijo ter tudi

kraje, kot npr. vsa Goriška Brda, Vipavsko dolino, Soško dolino in druge kraje, ki so bili takrat pod Avstrijo, a so sedaj pod Jugoslavijo. Tako delajo tudi sedaj, ko sestavljajo razne »vodiče« in »guide«.

PRELEPA SOŠKA DOLINA

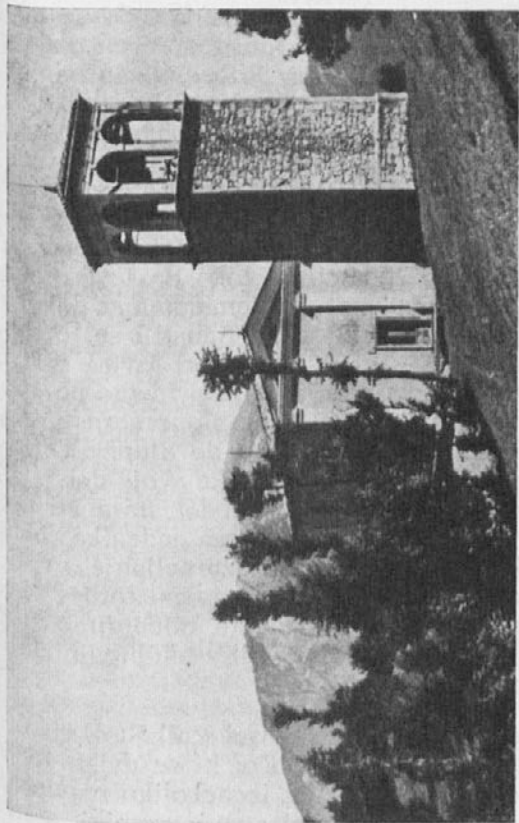
Naš beneški voditelj je pisal o Robiču, ki je prva vas onstran meje ob glavni cesti po Nadiški dolini. V Robiču je opisal podzemeljsko jamo pod staro cerkvico sv. Hilarija, ki je znana po izkopaninah, ki jih je našel znameniti laški arheolog, ki je kopal pod Avstrijo v vseh teh krajih: v Nadiški dolini, v Robiču, Kobaridu in predvsem pri Sv. Luciji ob Soči. V Robiču so dobili precej lončene posode, ki jo je z veliko spretnostjo oblikoval predzgodovinski neolitični človek. Opisal je griček Der, ki ga je izgladil soški ledenik v davni ledeni dobi. Nato je omenil vas Staroselo, ki je starodavna vas, in kjer so izkopali ostanke nekega rimskega tlaka in dele rimske ceste proti Robiču. Ivan Trinko je prebral številne takratne študije o Soči, ki je po mnenju takratnih geografov tekla preko prelaza pri Starem selu mimo Robiča po sedanji Nadiški dolini.

medtem ko so pa drugi menili, da je bilo narobe in da je Nadiža mimo Starega sela tekla v Sočo.

Ko je Trinko hodil po cesti iz Starega sela v Kobarid, je opazoval profil Krna in videl v njem profil Napoleona, kakor so na splošno takrat vsi opazovalci tako občutili. O samem Kobaridu Trinko ni pisal, ker sta o njem že pisala v isti skupni »Guidi del Friuli« laška znanstvenika O. Marinelli in G. Bragato. Pač pa je Trinko opisoval po vrsti vse vasi Kobariškega kota. O Kredu je pisal, da je majhna vas, ki pa je sedež precej obširne občine, ki ima predvsem gozdove in pašnike. V Borjani je opazil staro in novo cerkev. Malo naprej od Borjane po cesti je užival lep razgled na čudovito lepo dolino Soče od Kobarida do Tolmina. Vidi se gora Mija, ki je od te strani bolj zelena in manj strma kot z onstran meje. Sama dolina Kobariškega kota od Kobarida do Breginja je slikovita in raznolika. Na dnu teče rečica Nadiža in se bije po belem produ, a čisto na kraju leži Podbela s svojo starodavno cerkvico sv. Helene. V preteklih letih je bil tu znamenit semenj, ki so nanj prihajali sejmarji tudi iz Furlanije.

Nato našteje po vrsti tri nadaljnje vasi: Stanovišče, Sedlo in Homec in navede, koliko imajo prebivalcev. Vse te vasice ležijo v čudovito lepi legi. Sedlo ima novo šolo in dve dostojni gostilni Lazar in Modrijančič s prenočišči.

Pot od Sedla do Breginja je dolga dva kilometra, a pokrajina je prelepa. Od daleč se vidi Breginj in nad njim cerkva Marije Snežne. Breginj je največji kraj celega Kobariskega kota s 679 prebivalci. Hiše so nepravilno postavljene v kotlini med Mušičem in Stolum. Tu je sedež avstrijske žandarmerije, financev in carinikov. Vsak dan vozi poštna kočija v Kobarid. Cerkev je nova z lepim glavnim oltarjem, zvonik je podoben zvoniku sv. Marka v Benetkah. V vasi delajo štiri gostilne, najboljša je Lazarjeva s prenočiščem in z brezhibno postrežbo. (Breginj je bil središče tihotapcev, ki so prihajali iz Beneške Slovenije po avstrijski tobak in so dali zato dosti zaslužka Breginju. — Opomba A. R.) Okoli Breginja je polno sprehajališč in se po lahki in udobni poti pride v dveh urah v Platišče, v Brezje v treh urah in v Prosnid v poldrugi uri. Najdaljša in nekoliko naporna je pot v Brezje, ker pelje po pobočju gorovja Stol-Breški Jalovec in se dviga in pada

Cerkev v Gorenji vasi nad Stupico

ter prekorači nekaj hudournikov, ki sestavljajo skupaj niže doli Nadižo. Vozna pot pa pelje v Logje in nato v Robedišče in nato v Čenebolo in končno v Fojdo. Najzanimivejša od vseh poti na Laško pa je pot skozi Predol. V Logjih se je treba spustiti po strmi stezi do Nadiže, nato iti preko starega mostu in nato spet strmo gori do vhoda v sotesko Predol, ki je dolga štiri kilometre, a široka samo 20 metrov, tako da je le neke vrste ogromna špranja. Nenadoma se pokaže v Nadiški dolini Stupica. Spustiti se je treba po strmi stezici, ob kateri izvira bistri studenček **Zauodica**. Kmalu pridemo po stezi do Nadiže, ki jo moramo prebresti, da pridemo na drugem bregu do Stupice. Trinko navaja razne znanstvenike svoje dobe, po katerih je ozki prehod Predol stara struga Nadiže ali pa rokav soškega ledenika. Naš Trinko se spušča tudi v razpravljanje o vplivih soškega ledenika, ki je segal tudi v Nadiško dolino in o odpadnem kamenju, o moreni, ki jo je ledenik pustil v teh breginjskih bregovih.

Seveda je Trinko opisal tudi Stol, visoki hrib med Terom in Sočo, ki se dviga 1668 metrov visoko. Dostop je nekoliko naporen, ker so na južni strani strmi travniki, a na

severni strani ni nobenega primerneza pri-
stopa. Severna stran ima drugačno rastlin-
stvo od južne, to pa zaradi tega, ker so na
južni strani zaradi trave popolnoma uničili
gozd. (Zdaj vodijo na Stol stare vojaške ce-
ste, a gozd raste po senožetih. — Opomba
A. R.)

Šel je tudi na Mijo, ki je visoka 1244 m,
ki pa je niso točno izmerili ne Avstrijci in
ne Italijani. Pot na Mijo gre ob mlinu na
Nadiži pri Kredu preko mosta v Koritu. Pot
pelje čas skozi gozd čas skozi senožeti. Pot
ne pripelje do vrha, ampak okoli do planine
Na Razuore. Od tam pa se lahko pride na
vrh. Okoli planine je kraški svet z nekaj rev-
nih njivic, ki jih obdelujejo le v poletnih
mesecih. Navzdol pelje zelo strma pot v
ključih v sotesko Predol in po njej se pride
v Stupico.

Ivan Trinko opisuje tudi pot na Livek
in na Kolovrat, ki je gorski hrbet, ki loči
Beneško Slovenijo od Soške doline. Iz Trč-
muna pelje lahka, prijetna steza, ki nudi
lep razgled na travnike preko meje v Jev-
šček, Avso in končno skozi Perate do Livka.
V Livku je kurat, šola, avstrijska žandarme-
rija, razni uradi, pa tudi številne zelo do-
stojne gostilne s prenočišči. Z livških trav-

nikov uživamo prekrasen pogled na Krn in na očarljivo dolino od Kobarida do Tolmina, kamor pelje udobna vozna pot. Do 1841 je Livek pripadal beneškim deželam. Pri zaselku Golobi se še lahko vidi vklesan v skalo lev sv. Marka.

Na Kolovrat pelje pot iz vasi Laze v občini Dreka. V eni uri se pride do Spodnjih in Gornjih Raven, ki so onstran meje v Avstriji, čeravno še na južnem pobočju Rieke v sovoDENjski občini. Ti dve vasici, 1028 in 1050 m visoko, sta najvišji od vseh naseljenih krajev v naših beneških Predalpah. Od tam pridemo na najvišji vrh Kolovrata, na Čuk. V Ravnah lahko opazujemo še značilne hiše s slamnato streho. Z vrha Kolovrata je nepopisen pogled na italijanske doline in na furlansko ravnino ter na soško dolino in na razne gore v ozadju. Na Kolovratu so približno iste cvetlice kot na Matajurju. Dobimo tudi belo planiko (*leontopodium alpinum*).

Z isto ljubeznijo in skrbnostjo kot svoje Nadiške doline v Beneški Sloveniji je Trinko opisal tudi slovenske vasi onstran meje v takratni Avstriji, vasi na Kobariškem in okoli Livka. Vsi ti ljudje z obeh strani meje so se poznali, ženili in možili med seboj, po

malem tihotapili avstrijski tobak, hodili z ene in druge strani na cerkvene »senane«, kupovali blago, kjer je bilo ceneje in pomagali drug drugemu seči travo, napravljati drva al ipa skupaj delati v emigraciji po avstrijskih gozdovih. Med sabo so govorili eni in isti jezik, svoje lepo slovensko narečje, ki je tod tisto za obe strani meje in ki ga rabijo v bukvah kot slovenski jezik.

MODROST

Bog ne gleda na število dejanj, temveč na način, kako si jih izvršil; On gleda v tvoje srce.

IVAN XXIII.

Trem vojskam lahko odvzameš njih poveljnika; svobodne volje pa niti enemu človeku ne.

KONFUCIJ

Stare

Čuj, čuj, o ljubi sosed moj,
kaj jest tebi povem.
Kaj se je zgodilo nocoj
glah sedem ur pred dnem.
K meni je prišel lepi fant,
je imel svetli solnčni gvant.
Je bil vesel, je lepo pel,
ko me je gor budil.

Tamkaj v štalici,
na ojstri slamici
zdaj že trpi
za grešne ljudi.
Preljubo detece
nima odejece.
Rojen je res
kralj zemlje, nebes.
Bodimo danes veseli zato,
ker nam odprto bo zopet nebó.

božične

*Eno vpitje sem slišal
pod nebom nocoj.
Kaj more to biti,
preljubi bratec moj?*

*Ne boj se nič mraza,
ne mrzle noči,
z veseljem gor vstani,
k' se čudo godí.*

*Ta nebeški fantiček
je brumen in svet.
Mora tamkaj v štalici
veliko mraza trpet.*

Kako so tudi starci koristni

(PRIPOVEDKA IZ PLESTIŠČ)

Enkrát per starem, tuki, stari ljudje táko so pravili, de édnaa človeka, kadar je mu šezdeset let, a so neslí čje pod ednu skalu in tan so ga pustli. Nić več ni jému obenega, obeden mu ni pernesu za jest, obeden mu ni dau nić ne pit ne jest, samo pustili so ga. Eden dan pa eden sin je nesu svojga ócu. In póten u enem prostoru, ke je biu težak oćá, ga je počú, tako je dol denu za se malo počit.

— A — je reku oćá — že dougo liet jast mojga oćeta sen tliekau nesu an počivau, ke sen a neseu pod skalo. —

Sin pa je mu druge sine že velike. A je reku:

— Jast te ne nesem pod skalo, uóća, jas te nesen damou. Drugače me še mene ponesejo tam. —

Taku ga je neseu nazaj, ma je bila edna leć,⁽¹⁾ ke dur ne ponese taale človeka, ke ma šezdeset let, tam, ga pa njega ubijejo z vso družino. Potadá on a je niesu nazaj ponočí e ga je skru na část.⁽²⁾

Potle v tej vasí, ki se pravi Plestíšća, so imieli šíndika za napravít. A je reku oćá, ke je slišau tisto veliko konfuzjón,⁽³⁾ ke so dielali:

— Kaj je tiste konfuzjón? —

— A dielajo fiešto, — je reku, — dielajo fiešto, za ke imajo družega šíndika napravít. In te bo šíndik, te k' bo videu te prvi sonce ustájoć. —

— Aa — je jau te stari — a posluši, če češ diventáti⁽⁴⁾ šíndik, maš to napravít: ti ne smieš mierkati to, ke ustája sonce, maš mierkati s tin družin krajan gor u Čufíne. —
(Čufíne se pišēju tele 'n rob.)

— In ta on češ vidati te prvi sonce, a kar boš videu te prvi sonce, boš šíndik. —

Alore drugi dan vsi so ustali, tiezi⁽⁵⁾ ki so rado tieli biti žíndik, an so gledali dol na Vėjak, ke je eden rob tléka, za un sonce vidati.

Gor čriez je šlo sonce, je svietilo v Čufíne. On e mirkau ga.

— Aa — e jau — poglej sonca, sam ga vidu te prvi! —

In te prvo je videu sonce.

— Ben, ti boš šindik. Ma kakuo — so jali ti druzi — ki ti je paj poviedau tebi, da se ima to gor gledati? —

A e jau: — Moj oćá mi je povedau. —

— A kako, saj ga si neseu pod skalo! —

— A ne, ne, ga nisen niesu pod skalo, sen ga niesu gor in skru. In muj oćá, ke mi je povedau. —

— Alore — so jali — še ti stari so útili,⁽⁶⁾ so útili an jih se ne smie pod skalo nosit. —

An je finíla ⁽⁷⁾ právica.

(¹) zakon; (²) kašča; (³) ropotanje; (⁴) postati; (⁵) tile; (⁶) koristni; (⁷) končala.

Kako je mežnar vrgel zlodeja raz skalo

(PRIPOVEDKA IZ PLESTIŠČ)

Je bla velika nesreća, je bla slaba ura, táko je začelo pomalo z dažén, zat je finílo s tóučo, je vse v Briezjah potouklo, vso sirkovino rezmetaló, a vse tan je pogonobilo.

A je biu múnih,⁽¹⁾ teh je nímer⁽²⁾ biu po cirkve, tudi on je mu veliko teško za vídati tole tóučo veliko, ki je vso ziempljo nesló, vso sirkovino, krempirja vse, kar so zadélali⁽³⁾ za njih življenje. Potadá tejle múnih žnejder je šu u cirkú, je prosú; tóuča e nímer hodila, boj na boj⁽⁴⁾ je pogonobilo; je zgoniu zwoné, ni vejalo neč. Touklo, nímer touklo. Potadá on je riekú, kar vse zluodej j' toukú, e je vzeu zluodja dou z altarja an ga je wúru⁽⁵⁾ proč noter pod skalo, e jau, kar vse zluodi je toukú, še ti se zluodi tóúče⁽⁶⁾ se ti an ga je wúru kar proč noter pod skalo.

Zbral Pavle Merkú

(1) mežnar; (2) vedno; (3) pridelali; (4) bolj in bolj; (5) vrgel; (6) tolci.

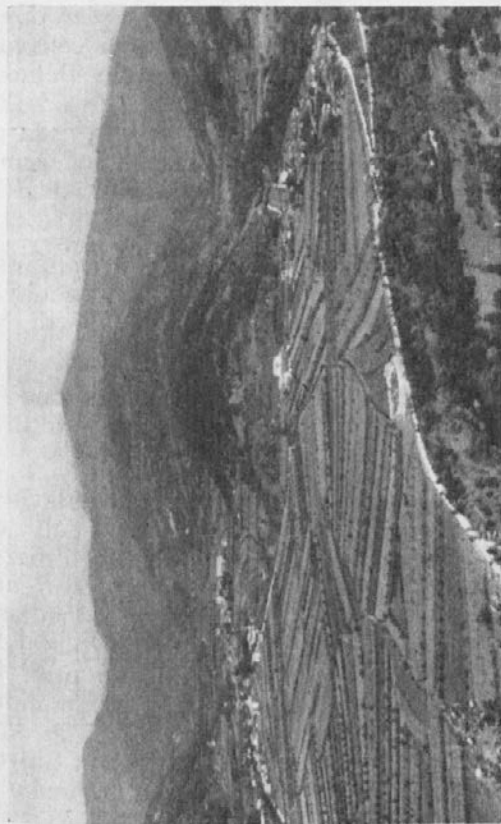
Slavia

patriarhov, Beneške Republike, Zedinjene
Italije, Carla Podrecca in Ivana Trinko

Ivan Trinko ni drugače imenoval v svojih italijanskih spisih Beneško Slovenijo kot Slavia Friulana. Tako jo je imenoval tudi v svojem najpomembnejšem delu v svojem potopisu o Špetru in Nadiški dolini ter o dolinah Aborne, Kozice in Arbeča. Ta njegov potopis je bil objavljen v »Guida del Friuli«, ki ga je izdala leta 1912 »Furlanska Alpina družba« - Società Alpina Friulana.

Trideset let pred njim je imenoval Beneško Slovenijo z imenom Slavia Italiana znani domoljub in odvetnik Carlo Podrecca. Tak naslov nosi tudi njegova znamenita knjiga o Beneški Sloveniji.

Vsi Furlani in Italijani, ki so pisali o Beneški Sloveniji ali pa razpravljali o njenih problemih, so kratkomalo imenovali na-

Nadiška dolina (levo) — Šentlenartska (desno)

šo Benečijo »Slavia«. Slavia je starodaven pojem za Furlane in Italijane, za cerkvene in laične oblasti, za patriarhe in Beneško republiko in še za Zedinjeno Italijo od 1866 do 1945. Celo pod fašizmom je bila naša dežela Slavia. Turistično društvo s sedežem v Špetru ob Nadiži se je imenovalo l. 1923 Pro loco Slavia.

Šele po zadnji vojni so začeli italijanski listi načrtno izpuščati Slavio in imenovati naše kraje Nadiške doline — Valli di Natisone.

Proti temu je do svoje smrti odločno nastopal naš Trinko in so ga v tem podpirali Furlani.

Kot ni mogoče odpraviti starodavnega imena Karnija in jo imenovati »Valli del Tagliamento« ali pa kar okraj Tolmezzo, tako je bil Trinko za to, da obdržijo naši kraji ime Slavia in sicer Slavia Friulana. Posebno je Trinka bolelo, da je vpeljal samovoljno ime Valli dal Natisone prav krščanskodemokratični režim, ki bi se moral odlikovati po demokratičnem in krščanskem duhu, ki bi moral priznati beneškim Slovencem ime Slavio kot njihovo zgodovinsko tisočletno pravico.

Prijatelji Beneških Slovencev

dr. Engelbert Besednjak

Kdor obišče danes naše kraje pod Matajurjem in ob Nadiži že čuti od daleč vonj nekega prerajanja, pridih pomladnega življenja. Domača beseda se bolj prosto glasi v cerkvi, po vaseh in tudi v javnosti. V demokratičnem duhu časa nastopajo po beneško-slovenskih vaseh in v starodavnem Čedadu kot gostje tudi slovensko gledališče, cerkveni zbori; preko odprtih meja prihajajo tekmovat športni krožki in folklorne skupine.

Domača govorica in kulturno udejstvovanje niso več take pastorka kot so bile uradno še pred desetimi leti in poprej.

Očak Trinko je prvi povzdignil svoj glas še v stari kraljevini za pravice in svoboščine svojega ljudstva in zemlje. Državne meje so preprečevale stike in zveze z brati onkraj matajurskih planin. A vendar je on s svojimi redkimi sobrati vztrajno oral trdo ledino.

Po prvi vojni so se znašli tudi goriški Slovenci v istih mejah z ob-nadiškimi, ob-

terskimi in ob-idrijskimi brati. Razlika pa je bila v višji kulturni in gospodarski ravni rojakov ob Soči. Takrat so uvideli nekateri dalekovidnejši vodilni možje na Goriškem nujno potrebo, da se navežejo stiki tudi z brati pod Matajurjem. Spoznali so, da jim je treba nuditi moralno in tehnično pomoč za njih kulturni, jezikovni in socialni dvig.

Med voditelje te vrste je spadal tudi goriški politik in državni poslanec v rimskem parlamentu dr. Engelbert Besednjak. Ta mož, ki je spretno vodil politiko primorskih Slovencev najuspešnejše v prvem desetletju po vojni javno in jo je potem nadaljeval z drugimi prijemi do konca druge vojne ter spet obnovil delo in boj za pravice slovenske etnične skupine v demokratični novi Italiji, je imel načrt združiti vso slovensko narodno skupino v Italiji v trdno povezano enoto z enakimi pravicami in dolžnostmi. Torej tudi beneško-slovenske rojake vključiti v skupno življenje in nastopanje za svoje pravice v cerkvah, šolah in javnosti. Že kot državni poslanec je v Rimu dokazoval vladnim možem, da morajo imeti tudi Slovenci v videmski pokrajini, ki so že dalj časa italijanski državljani, iste pravice, kulturne, jezikovne in gospodarske, kot goriški ali tr-

žaški. Besednjakovo dokazovanje in predlogi, kako naj država uredi »manjšinsko« vprašanje na vzhodnih mejah, da bodo v korist prebivavcem samim in državi v čast, ni našlo dosti razumevanja; zlasti ne, da bi tudi podmatajurski Slovenci dobili jezikovne pravice v cerkvi in v šoli. Don Sturzo, voditelj novega italijanskega krščansko socialnega gibanja, je razumel mladega slovenskega politika, a se je moral kmalu umakniti pred črnim nasiljem s politične pozornice. Po drugi strani pa ni bila tudi slovenska javnost na Primorskem in še dosti manj v Sloveniji seznanjena z razmerami v Beneški Sloveniji. Poznali so te kraje le znanstveniki kot najzapadnejši del slovenskega etničnega ozemlja s posebnimi jezikovnimi narečji in folklornimi, skoraj muzealnimi zanimivostmi.

Tudi od drugih primorskih tedanjih politikov se ni razen dr. Besednjaka in njegove skupine nobeden prizadeval za to večjo narodnega občestva, ki je vendar ohranilo kljub pritisku svoj samonikli značaj.

Danes je seveda drugače, potem ko so ti možje s Trinkom in njegovimi duhovnimi sobraty na tiho ledino zorali in posejali.

Toda vrnimo se k politiku in organizatorju dr. Besednjaku, ki je prvi in že zgodaj navezal stike s Trinkom za narodovo rast.

Najprej kratka beseda o življenju in delu tega, zdaj že rajnega, velikega prijatelja Beneških Slovencev in borca za njih pravice.

Rojen je bil v Gorici leta 1894 v preprosti družini. Mati je bila likarica in perica v starem goriškem delavskem središču, v Rabatišču. Oče je pa šival za sosesko kot krojač. Mladi Berto, kot so ga imenovali doma in njegovi vrstniki, je hodil v mestu v osnovne šole, se bistril na srednjih prav v tistem času, ko je goriška dežela doživljala svoj narodni preporod. Začelo se je široko razpredeno krščansko-socialno gibanje pod vodstvom dr. Janeza Ev. Kreka, dr. Breclja Antona, župnika Rejca, nadškofa Sedeja, kanonika Rojca, časnikarja Kremžarja in mladih kulturnih delavcev kot so bili poznejši književniki Lovrenčič, Pregelj, Remec, Česnik in vrsta drugih. Pridružil se jim je v krščansko-socialnih dijaških vrstah tudi mladi Besednjak, čeprav je moral v pro-

Dr. Besednjak v družbi z msgr. Trinkom
in beneško-slovenski duhovniki ter z inž. Rustjo

stih urah služiti kot natak, da je pomagal družini. Bil pa je kljub trpki mladosti vedno odličen študent. Zato mu je mati dosegla s podporo dobrotnikov, da je šel po maturi študirat pravo na dunajsko univerzo. Na Dunaju je vztrajno študiral; pomagati si je pa moral tudi s poučevanjem in s še tršimi deli, poleg udejstvovanja v akademskih društvih.

Že v akademskih letih si je Besednjak skoval svoj premočrtni značaj. Kar je spoznal za resnično in pravilno, za tem je šel z logično doslednostjo. V njem se je razvilo čisto razumsko sklepanje in realna doslednost, kar ga je usposabljal za poznejše politično delo. Ni pa ostal hladen računar, temveč tudi mož srca, z globokim razumevanjem za težave bližnjika. Ne samo pravice žejni, temveč tudi mnogi lačni študentje, revne matere in bosjaki bi znali povedati, da pri Besednjaku večkrat ni znala levica, kar daje desnica.

Ko je opravil doktorat iz prava, je prišel v domovino kot časnikar. Najprej k »Slovincu« v Ljubljani, potem pri »Edinosti« v Trstu in to v najtežjih časih, ko je drhal začela napadati tiskarno, zažigati »Na-

rodne domove« in pretepati brezbrambno ljudstvo.

Iz Trsta je šel v svojo ožjo domačijo na Goriško, ki je vsa ležala v povojnih ruševinah. Tu je s prijatelji krščansko-socialne smeri organiziral v vsaki vasi prosvetna društva, gospodarske zadruge, politične krožke, predvsem pa je skrbel za obnovo porušene dežele. Njegova roka se je poznala tudi pri obnovitvi tiska, Mohorjeve družbe in časopisov.

Leta 1921 je bil komaj 27-letni javni delavec izbran za deželnega odbornika. Njegovo delo se je podesetorilo. Še bolj pa, ko je bila leta 1924 izvoljen v rimski parlament. Neustrašeno je dvigal svoj glas v neprijazni zbornici za pravice slovenske manjšine od Matajurja do Snežnika. S svojimi klasičnimi in logično doslednimi govori je vzbujal zanimanje in pozornost ne samo poslancev in rimske vlade, temveč tudi evropske javnosti. Takrat so začeli tudi veliki nemški, francoski in celo ameriški dnevniki pisati o nas.

Poslanski položaj je tudi omogočil dr. Besednjaku tesnejše stike z Beneško Slovenijo in njenimi vodilnimi možmi, čeprav je

začela politična oblast zasledovati vsak njegov korak. Večkrat je moral iti na sestanke in posvete k mons. Trinku in k drugim duhovnom v Beneško Slovenijo. Spotoma je moral menjati pot in celo vozilo, da ga niso nepoklicane oči spremljale tudi v kako gorsko faro kje pod Kolovratom. Skoro z vso tamošnjo duhovščino je vzpostavil pristrčne prijateljske in delovne stike, ki so polagoma obrodili bogate sadove. Rad se je udeleževal farnih senjanov in je preživel pristrčne urice med tamkajšnjimi duhovniki ob posebnih prilikah. Imel je že načrte za tisk, koledarje in mladinsko čtivo, ki naj bi zbudilo tudi ob Nadiži in Teru zopet dedno zavest. Marsikatera tedanja zamisel (koledar, farni listi, skrb za izseljence) se je uresničila ob njegovi vrnitvi v domovino. Možje iz Beneške Slovenije so ga radi hodili obiskovat tudi zadnja leta, ko je že ležal bolan v Trstu in so skupno delali še nove načrte za kulturno-gospodarsko rast narodne veje pod Matajurjem.

Briga za tisti rod je postala Besednjaku sveta dolžnost, kar so vedeli in cenili mnogi duhovniki iz beneško-slovenskih vasi; le škoda, da jih je danes le še malo ostalo.

Tudi ko se je moral Besednjak umakni-

ti leta 1930 v tujino na Dunaj, je kot odbornik Mednarodne manjšinske zveze vzdrževal stalne stike s Trinkom in njegovimi ljudmi. Enako, ko se je naselil v Beogradu. Marsikaj o tem tistem delu je ostalo še neznano.

Ko se je vrnil leta 1950 zopet v domovino, je znova spletal pretrgane niti tudi z najzapadnejšimi rojaki. Precejšen je njegov osebni delež, da je začel izhajati Trinkov koledar, ki je v najtežjih letih, čeprav s skromnim glasom, začel zbujati zavest domačinov za jezik njih mater in tradicije dedov. Zopet je šlo delo počasi, kamen na kamen, a stavba je rastla, kljub neštevilnim zaprekam. Tudi rojaki pod Matajurjevimi gorami so se začeli prebujati zaradi vztrajnega prizadevanja mož, ki so zanje prevzeli Trinkovo dediščino.

Toda tudi ti možje padajo drug za drugim. 21. decembra 1968 je za večno legel tudi veliki prijatelj Beneških Slovencev in borec za njih pravice, dr. Engelbert Besednjak. Z mirenskega pokopališča zre tja gor proti Matajurju, kjer počiva očak Trinko in oba tiho prosita za blagoslov tej sveti in izmučeni zemlji.

r. b.

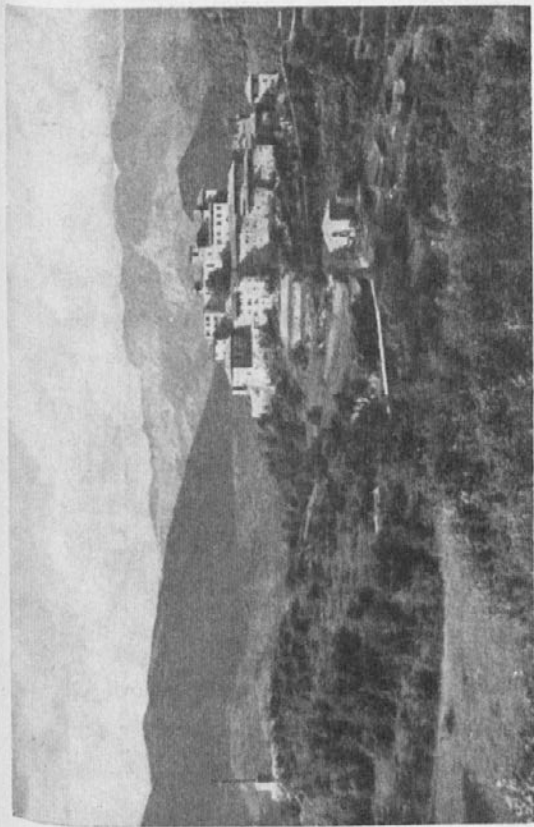
Kaninska legenda

Kaj v hori Tjaninovi grom gromi
in v bliskih se sečejo divje poljane?
Prestréljnik strelja? V oknu gori?
»Ha, spet je hudič poklical Rezjane!«

Hudobci, pogúbljenci, kaj besné,
rožljajo v verigah, ječe duše v vicah,
premetavajo skale, — se podé
kot grušča grmečega plaz po policah?

Na Svetih Višarjih biló je nekoč...
Sam satan je prišel in Marijo pozdravil:
»Hehé... preizkusiva danes najino moč,
kdo v letu hitrejši je, to rad bi stavil!«

Nad Idrijo, glej, prelepi tam Grad,
ga dobi, kdor prej preleteti more
gor čez Kanin, Matajur, Kolovrat
od Svetih Višarij do Stare Góre...«

Staragora z Matajurjem (desno) in Kaninom (levo)

»Jaz cerkvice bele po hribih imam,
po hribčih povsod, kjer Slovenci živijo,
zdaj kličejo me v nov božji hram,
da stopim z Višarij še dol v Benečijo!«

Marija je rekla in v oblakih nebá
zaplavala je — do cilja — v prebele dvore
od Slovencev pozdrávljena, — koder je šla
od Svetih Višarij do Stare Góre.

Za njo se hudič je básno pogнал
kot plamen žareč in huda burja ...
A kje je zdaj on, kje vrag je ostal?
Ga ni s Kolovrata, ga ni z Matajurja!

Oj smola! — se vrag za rogè je vlovil
v Kaninskih pečinah, — zadel se je z glavo
v »Prestreljnik« — okno izbil ...
Joj, satan ošabni izgubil je stavo.

Od grozne sramote zaril se je v grušč,
v zakleto kraljestvo: Kaninsko pogorje,
da golo skalovje raztrganih pušč
se péni zdaj tam kot mrtvo morje.

Zavržencev duše zdaj je ujel
in z bičem po pódih in laštah jih pase
sikajoč ves peklenski svoj gnjev,
skoz okno iz Rezi je dol k nam krohotá se.

Mi romarji pa k Mariji gremô
na Svete Višarje, na Staro Góro;
v Kanin se ozrémo: Ej vrag ti samó
si kriv, da mi delamo zdaj to pokoro!

Kaj v hori Tjaninovi grom gromi
in v bliskih se sečejo divje poljane?
Prestreljnik strelja? V oknu gorì?
»Ha, spet je hudič poklical Rezjane!«

Beneški Slovenci s Furlani po svetu...

V spomin nam je prišel tisti čas pred sto, dvesto in več leti, ko so se množice selile iz Furlanije v avstrijske in nemške dežele kakor ptice selivke vsako pomlad letče z juga na sever. Spomladi so se dvignili delaželniki Furlani, rokodelci, mojstri, obrtniki in z njimi še mnogi Slovenci iz Sklavenije, da so pustili za seboj izpraznjene vasi in strah pred propadanjem domačih gospodarstev. Vendar doma so ostajale zveste furlanske-slovenske žene, varčne gospodinje in še fantassutis - čečice, ki so namesto očetov, mož, bratov vzdrževale rodne domačije. Na jesen so se izseljenci vračali, obogateli, dobro razpoloženi, boljše oblečeni in so prinesli domačiji milijonske prihranke, ki so jih plodonosno vložili v izboljšanje hišnega gospodarstva, v obnovo vasi, v ustanav-

ljanje mlekarn, zadrug in v podvig obrtništva. Na domačem ognjišču je še grel ogenj zadovoljnejše družine.

Prekrižali so se, se odtrgali od domačih in se odpravili na dolgo, dolgo pot z malho na hrbtu, s coklami čez rame in z gorjačo v roki — in hajdi v žamastih copatah, največ peš, pa s karetami po prašnih cestah in bližnjicah. Ob potu so bile štale za izmenjavo konjske vprege in lokande za pokrepčilo. Trume rokodelcev, vsi s svojim orodjem, zidarji, ključavničarji (tudi iz Osejan), brusači iz Stolbice in drugi Rezijani krošnjariji, loncevezi (nekateri s košarami česna in čebule), drugi s kuhinjskimi noži iz kovanega železa, tudi kopači šamota iz Brda, prekupčevalci s prekajeno svinjino in za nji mi vrsta težakov, dninarjev. Le Čarnjelke niso in še danes ne hodijo v svet čez meje, pač le po Benečiji nosijo v koših prodajat »suho robo« pletoč medpotoma volnene nogavice.

Ves ta val emigrantov se je usmeril največ na Koroško, Štajersko, na Avstrijsko, v podonavske prestolice, tudi na Nemško — na Bavarsko. So šli na Beljak, čez Visoke Ture v avstrijska mesta — počasi capljajoč tri dni do Beljaka, pet-šest do Gradca, cel

teden do Dunaja ali do München-a. Vrh Katschberga v Turah je stala nekoč Kalvarija s tremi križi — malo pokopališče — bridek spomin, da je na tem mestu zasul snežni plaz mimoidočo skupino delavcev iz Furlanije. Avstrijski pisci, med temi prof. Zahn, opisujejo prihajajoče trume skromnih, živahnih rokodelcev, polnih južnega temperamenta na pohodu za delom. Spoštovali so jih.

Prva svetovna vojna je zavrila to emigracijo, ta pohod od juga. Zidarji, mojstri, stavbeniki, tesarji, ključavničarji, težaki iz Furlanije in iz Furlanske Slavije — ste odšli, a vaš spomin še živi v zgrajenih mestih, palačah, cerkvah, mostovih, železnicah! Danes pa še — vašim naslednikom — najboljše želje rudarjem v Belgiji in na Nemškem. Teh in onih se spominjamo s toplimi srci, ko sta si slovenski in furlanski človek tako blizu v neskajljenem sosedstvu.

L. Z.

Ivan Trinko

voditelj in učitelj beneških duhovnikov

Med Trinkovo korespondenco so zelo zanimiva pisma, ki so mu jih pisali njegovi bivši učenci. Vsi so ga spoštovali, Slovenci in Furlani. Mnogi so napredovali in postali doktorji, škofje in celo kardinali. Na svojega nekdanjega profesorja pa niso pozabili, ker je znal vsem vtisniti pečat prave očetovske ljubezni.

Med njegovimi učenci so bili tudi sinovi Beneške Slovenije. Za te je skrbel kot za punčico svojega očesa. Poleg vsakdanje, splošne izobrazbe, jim je želel še na poseben način pomagati, da bi jih pripravil na vzvišeno poslanstvo med beneškim ljudstvom. Nadvse je bil vesel vsakega, ko je prišel do oltarja. Takrat se je umaknil v svojo sobo,

sedel za mizo in iz njegovega srca je privrela pesem. Če niso bili verzi, je bila pesem v prozi. Vsem je želel nekaj povedati. Poslanstvo voditelja in učitelja mu je narekovalo najlepše besede in nauke. Iz treh voščil bom navedel nekaj odlomkov.

Leta 1895. je napisal dolgo pesem novomašniku Mihi Zabreščaku in jo natisnil v obliki plakata.

Opominja ga, naj ga ne preslepijo živio-
klici in novomašno slavlje, naj se zaveda
svojega poslanstva:

*«... Poglej okrog! Človeštvo je v zmešnjavi...
Vzdiguje vsak se: ta kriči, ta joče,
in človek sam ne ve, kam gre ,kaj hoče...
Poglej, poglej! Povsod kali bohotno
nemir, nesloga, bratomor poganja...
Močnejši vklepa slabšega v okove;
stanovi na stanove
vale se ,človek vstaja na človeka!
... Položena, ti znaš, je v roke naše
edina sreča vbozega naroda:
Na delo torej srčno in odločno!
... Širimo luč in oznanjujmo mir.»*

Poleg pesmi je pisal pisma, ki so prave poslanice. Pisma je natisnil, jih opremil s pergamenskimi platnicami in s pozlačenimi okraski. Dobro je vedel, da bo to prišlo v roke drugim duhovnikom in ljudstvu. Druga slovenskega tiska niso imeli, zato jim je nudil to skromno hrano.

Novomašniku Alojziju Birtiču, ki je pel novo mašo v Erbeču dne 2. maja 1909., se v pismu opravičuje, da se ni mogel osebno udeležiti nove maše in pravi: »Zato pa naj Ti s pričujočim pismom izražam vse svoje veselje in zadovoljnost, da Te vidim naposled vendar uvrščenega med naše slovenske duhovnike. Živi in bodi njim in domovini za čast in slavo s krepostnim življenjem! Nikoli ne pozabi, da kakor se naše ljudstvo odlikuje po veri in pobožnem življenju, tako in še bolj se morajo odlikovati njegovi dušni pastirji. Pri nas vse sloni na duhovniku. Vzoren duhovnik dobi med našimi Slovenci najhvalejše polje svojemu delovanju...«

Dne 15. novembra 1908. je bil umeščen za novega šentlenartskega župnika g. Ivan Petričič. Tranko je dobro vedel, kaj pomeni dober župnik, ki je imel pod sabo vse kaplane, ki so bili raztreseni po obrobni vasicah

do Kolovrata in Matajurja. Zato mu je kot prijatelj prikazal v tiskanem pismu-poslanci vse težave in mu dal napotke za srečen uspeh pri njegovem delu. Čestita njemu in župniji in pravi: »...Časi res niso ugodni, kot bi si jih želeli. Sovraštvo, sebičnost, lakomnost na eni strani; zmota, krivi nauki in brezverstvo na drugi motijo in pokvarjajo dan za dnevom ono vzorno življenje, ki sloni na trdni skali svetega evangelija. Sovrag ne miruje in borba je huda. Naši Slovenci so sicer dobri ljudje; vera in pobožnost sta se jim globoko vkoreninili v dušo; pamet in srce imajo lepo razpoloženo k dobremu. Toda dremati vendar ne smemo, zanašajoč se na te povoljne razmere... Veliko napornega truda je treba tudi slovenskim duhovnim pastirjem, da vzdržujejo svoje ljudstvo na dobri poti... Znane so Ti naše ožje domače razmere, znani vrli in vse časti vredni duhovni tovariši in sotrudniki, znano dobro ljudstvo. Torej le krepko naprej!... Vsi skupaj delujte za blagor našega ljudstva, branite vero naših očetov, skrbite za nravnost, blagostanje in lepo ime naših Slovencev in pa skrbite tudi za ohranitev našega narodnega jezika in značaja,

ker dokler Slovenec ostane Slovenec, ostane tudi pobožen in pošten ...»

Vsako pesem in vsako pismo zaključuje z besedami »Tvoj prijatelj Ivan Trinko«. Vsem, tudi najmlajšim je hotel ostati prijatelj, čeprav je bil leta in leta njih profesor. S prijateljsko, ljubeznivo besedo jih je učil, opominjal in bodril. Bil jim je dober oče, ki vidi vse potrebe, stisko in bedo svoje velike družine, svojega beneškega ljudstva.

Njegove besede so še vedno sveže in sodobne, čeprav je minilo toliko let, odkar jih je napisal. Preroške so. Danes odhajajo beneški Slovenci v tujino, kjer pozabljajo na svoj jezik in tudi na vero svojih očetov.

Trinkova beseda naj bodri vse duhovnike, ki so ostali zvesti svoji Benečiji. Tistim, ki so jo zapustili, pa naj bo opomin, svabilo in očitek.

NEOBJAVLJENA PISMA Msgr. TRINKU

II.

Drugi šopek pisem Trinku, ki sledijo lanskoletnemu, hoče še bolj izpopolniti in določiti Trinkovo podobo ter jo osvetliti še z drugih zornih kotov, ki niso vedno literarne narave. Saj vemo, da je Trinko združeval v sebi toliko naravnih darov, da stojimo še danes pred njegovo osebnostjo kakor brez besede. Če še občudujemo njegovo bogato literarno delo, ki v takratnem času ni našlo pravega razumevanja zaradi čudnih okoliščin, tedaj nam res skoraj zmanjka besed, ko moramo pisati o njegovem slikarskem oz. risarskem delu, o glasbenem ustvarjanju, o filozofskih spisih, o prevodih iz slovanskih jezikov, o njegovem ukvarjanju z zgodovino, slovničnimi deli itd.

Na prvem mestu stoji Resovo pismo. Res je Trinka že nekajkrat prej upregel v sodelovanju pri pisanju. Tako ga je pridobil za Jadranski almanah 1923, še prej za prevajanje v zborniku o Danteju. Iz pisma, kakor tudi iz poznejših Resovih objav je videti, da se je za Trinkovo literarno delo zanimal in ga visoko cenil.

Lepo špranjo svetlobe o kulturnem delovanju med obema vojnama na Primorskem kaže Ščekovo pismo. Videti je, kako so se pogostoma iste ali podobne misli in zasnove porajale kar na več koncih. Vse je dokaz, kako globoka je bila skrb za ohranitev narodne zavesti v posameznikih.

Lončarjevo pismo kaže, kako je bil monsignor Trinko živi leksikon za vse, ki so se nanj obračali, domače in tuje znanstvenike.

Del Trinkovega sodelovanja v Ljubljanskem Zvonu nam odkrivajo pisma njegovega urednika Frana Levca. Zanimiva so še posebej, ker kažejo, kako je Trinko pogostoma iskal, našel in potem dajal drugim v obdelavo dragoceno gradivo. Pa tudi, kako visoko v čislih so ga imeli uredniki, znanstveniki in kulturni delavci sploh.

Naj bo torej tudi teh nekaj dopisov kot droben žaromet, ki v še lepši luči kaže že itak svetli Trinkov lik.

Gorica, 14/II 23

Prečastiti,

Se enkrat naj se Vam za prirčen sprejem najiskrenejše zahvalim. Pošiljam vprašanja (v stilu Cankarjevih »Obiskov«) kakor sva se zmenila. Interviju priobčim v Mladiki ali v Dom in svetu. Vprašanja pa bi bila tale:

1. Kako je dozorela v Vas narodna zavest, ko so bili vendar Beneški Slovenci priključeni Italiji v času, ko se je narodna in politična individualnost Slovencev tedaj šele pričela oblikovati in je Vaše ljudstvo ostalo brez šol, brez lista in skoro brez knjig, razun pobožnih, in Vas je ločil in vedno bolj oddaljal od nas državni zid?

2. Kdaj in kako ste pričeli literarno delati?

3. Medtem ko so vsi naši slovstveniki po Čopu izgubili vsak stik z italijansko duševnostjo, ste vi nujno živeli v neposrednem stiku z njo. Kako je ta vplivala na Vas in na Vaše delo?

4. Kaj sodite o slov. moderni?

5. Ali pripravljate kako novo delo?

6. Mnogo stika ste imeli z našimi starejšimi pesniki in slovanskimi učenjaki. Ali hranite kak dragocen spomin, katerega važnost sega do intimnosti?

7. Menite le, da pride do potrebnega kulturnega zbližanja obeh sosedov, Jugoslovancev in Italijanov, in na kak način?

Istočasno bi Vas prosil, ko bi mi poslali kolikor možno natančno *bibliografijo* vseh Vaših del, v slov. in italijanskem jeziku. Storili bi naši literarni zgodovini neizmerno uslugo!

Pošiljam naslov revije »Russia«, ki jo izdaja moj prijatelj Lo Gatto. Dobro bi bilo, ko bi mu poslali v oceno »Tarasa«.

Še nekaj: rad bi napisal o Vas dvoje stvari: intervju v Dom in svetu, literarno skico v Mladiki. Ali manjkajo mi Vaše »Poezije«. Ali smem prositi zanje?

Z iskrenim pozdravom sem Vaš hvaležni

Dr Res Alojzij

Naslov:
Boljunec, p. Boršt (Moccò)
pri Trstu

PISMO VIRGILA SCEKA.

Prečastiti monsignor!

Slišal sem, da sestavljate slovensko slovnico za naše ljudi v Italiji. Ako je to res, potem se uresničuje moja 6 letna sanja. Večkrat smo storili v prijateljski družbi tak sklep, do uresničenja pa le ni prišlo; mogoče je sokrivda v dejstvu, da ni bilo po taki knjigi krvave potrebe. — Ne vem, kako ste knjigo sestavili, s kakšnimi kriteriji itd, vendar si drznem Vam poslati tale predlog, oziroma nasvet: da bi namreč rokopis dali v pregled g. Joškotu Bratužu, ki je vodja Alojzijevišča (Convitto slov. di S. Luigi, via Ponte Isonzo) v Gorici; on se tudi ukvarja s to mislijo in ima svoj načrt, ker je bil v to nekako pooblaščen. Ako bi se naše želje skladale z Vašim delom, bi izšlo enotno delo, ki bi se laže razširilo, ker bi odgovarjalo našim postavljenim kriterijem in bi bila propaganda olajšana.

Ako se, prečastiti monsignor s tem strinjate, potem je treba le, da pozovete Bratuža k sebi ali mu sploh omogočite vpogled v rokopis.

Pravkar sem prebral Paglavce. Ljudje jih tod *radi* bero, tudi jaz sem jih užival; zlasti je lepa stvarca »Bratec in sestrice«.

Ali izide še kaj sličnega? Veste, monsignore, kaj bi bilo lepo? »Spomini Ivana Trinkota«. Magari v rokopisu; prej ali slej bi gotovo izšli. Zlata vredna publikacija.

Sprejmite, prečastiti monsignore, prevdane pozdrave!

Avber 18/12 29

Šček Virgil

p. Tomaj

Ali Vas bo kdaj pot sem zanesla? Moj najljubši gost bi bili v naši hiši; obenem bi si ogledali Kraljeve slike (ali obsodba ali pohvala, to je vseeno). Drž. železnica: Gorizia - S. Daniele del Carso (1 uro). Eno uro hoda. Ako se prej pismeno javite, Vas bi na postaji voz čakal.

3.

PISMO DR. DRAGOTINA LONČARJA.

V Ljubljani, dne 8/5 1903

Cenjeni gospod profesor!

Oprostite, da Vas nadlegujem. Rad bi napisal nekaj o pokojnem prof. Rutarju.

Obračam se na Vas s prošnjo, da mi blagovolite povedati, *kaj* je pisal prof. Rutar v laškem jeziku: v katerem časopisu, naslov članka ali ocene, kdaj in kako obsežen je članek ali ocena (od str. — do str. —).

Vrhutega bi Vas prosil, da mi blagovolite naznaniti, ali je imel prof. Rutar ob slavlju Paula Diacona v Vidmu napovedano predavanje ali ne in kakšen je bil naslov predavanja. Ali ga je kje objavil?

Upam, da mi blagovolite ustreči, ker laščine nisem vešč.

Zahvaljuje se Vam naprej za uslugo ostajam z odličnim spoštovanjem udani

Dr. Dragotin Lončar
suplent na II. drž. gimn. v Ljubljani

4.

DVE DOPISNICI FRANA LEVCA.

V Lj. 22/2 85

Čestiti gospod!

G. dr. I. Tavčar ni prejel Vašega pisma! Naravno, da smete poitalijančiti in objaviti, kar Vam dopada njegovih spisov. Še veseli ga! A čudim se, da niste kaj boljšega izbrali nego je »V.v. meae«. Prosim Vas po-

šljite mi 1. št. tistega italijanskega lista, v katerem bode natisnjen Vaš prevod. S prijaznim pozdravom

Levec

Čestiti gospod!

»Ljubljanski Zvon« pro 1886. stoji 4 gld; vezan 5 gld 20. Pošilja se vam zajedno s to dopisnico. — Zakaj se nič ne oglasite v »Zvonu?«

S prijaznim pozdravom in vsem spoštovanjem

V Lj. 8/12 86

Fr. Levec

Čestiti gospod!

Vračam Vam rokopis, katerega ste mi ravno zdaj leto poslali. Poslal sem ga na Dunaj g. V. Oblaku, stud. phil., ki ga je ocenil v »Ljubljanskem Zvonu« 1888., 1. št. To je vzrok, da Vam ga toliko časa nisem mogel vrniti. Storili ste veliko uslugo znanstvu slovenskemu, da ste mi dali na razpolaganje ta rokopis. Zlasti prof. Jagić se je jako živo zanimal zanj. V svojem pismu z dne 16/I 87 omenjate, da ima nekdo beneško-

slovenskih kaplanov še starejše slovenske rokopise. G. prof. Jagić in g. Oblak sta mi naročila, in to že *trikrat*, naj Vas prelepo prosim, pregovorite dotičnega gospoda, da bi vsaj za nekoliko dnij g. prof. Jagiću ali g. Oblaku poslal omenjene rokopise. S prepisom samim nikomur ni ustreženo; ker take stvari potrebujejo strogega preiskovanja, katero je možno samo tedaj, kadar ima preiskovalec original v roki. Ako v videmskem semenišči kaj najdete, pošljite nemudoma tu sem. Vse prejmete spet nepoškodovano nazaj. Prav lepo Vas prosim, pobri- nite se v interesu slovanskega znanja za te čestite svetinje naroda našega. V devinskih listinah, katerih omenjate v pismu svojem, najde se gotovo kaj slovenskega.

Pesem Vašo »Tuga« natisnem, a doslej je nisem mogel, ker je bilo pismo Vaše z rokopisom vred na Dunaji.

Bog Vas pozdravi v lepi solnčni Italiji. Prosim Vas, ohranite mi tudi na dalje pri- jateljstvo svoje! S presrčnim pozdravilom
Vaš

Prof. Fr. Levec

Prečestiti gospod!

Adresa g. prof. Jagića slôve takó: Sr. Hochwohlgeboren Herrn Dr. V. Jagić, k.k. o.o. Professor an der Universität Wien VIII. Lange Gasse 32. Adreso napravite lahko tu-ti italijanski, samó «VIII. Lange Gasse 32.» mora ostati nemški.

Za rokopis se Vam ni treba bati. Vso odgovornost zanj prevzamem jaz náse. Jagić je poštenjak. Pisal sem mu danes, naj Vam blagoizvoli rokopis prav kmalu spet vrniti. Preverjen sem, da se Vam tudi še sam Jagić zahvali za Vašo ljubeznivo posredovanje, da ta znameniti rokopis iz 15. stoletja pride jedenkrat na dan. To je silno dragocena narodna svetinja.

Lepa Vam hvala tudi na poslanih pesmih. Priobčim jih najbrž že v 4. številki »Ljubljanskega zvona«. Kadar mi spet kaj pišete, prosim Vas, povejte mi, kako se *Rodda*, kjer biva gospod Peter Podreka, pravi slovenski. Hvaležen Vam bodem, ako tudi v prihodnje še kaj sporočite ali pišete o beneških Slovencih.

Priporoča se Vam s prijaznim pozdravilom in vsem spoštovanjem vdani

V Ljubljani
6/3 88

Fr. Levec

V Ljubljani, dne 29/12 89.

Prečestiti gospod!

Ker se bliža leto 1889. svojemu koncu, dolžnost mi je, da se Vam toplo zahvalim za podporo, katero ste to leto naklonili »Ljubljanskemu Zvonu«, proseč Vas, da mu ostanete sotrudnik tudi prihodnje leto. Zlasti pa se obračam do Vas z nastopno prošnjo:

V »Novi Soči« sem bral, da je pred nekoliko tedni umrl beneško-slovenski pesnik in domoljub g. *Podreka*. Spodobilo bi se, da bi se v Slovencih ohranil hvaležen spomin tega čestitega moža; toda razven »Nove Soče«, mislim, da nobeden časopis slovenski ni naznanil smrti tega velezaslužnega beneško-slovenskega domoljuba.

Prosim Vas prelepo, spišite životopis njegov, vpletite vanj najlepše pesmi njegove in pošljite mi ga, da ga natisnem v »Zvonu«. Vi ste ga osebno poznali, Vam so znane vse ondote razmere, v katerih je živel pokojni Podreka, Vi ste med vsemi Slovenci najbolje zmožni podati nam verno sliko o življenji in delovanji njegovem. Vaš tlačen narod — vse Slovenstvo Vam bode hvaležno za Vaš trud.

Nadejé se ugodnega odgovora, želim Vam od vsega srca srečno novo leto ter Vas prijateljski pozdravljam.

Bog Vas živi in ohrani! Vdani Vaš

Fr. Levec

OPOMBE

Cankarjevih »Obiskov«. - Res ima v mislih vrsto intervjujev, ki jih je imel dr. Izidor Cankar z najodličnejšimi kulturnimi delavci v letih 1910-1911. Najprej so bili objavljeni v Domu in svetu, nato leta 1920 v knjigi. Ponovno so izšli 1960. leta. Res je imel torej lep načrt, da bo sledil svojemu prijatelju Izidorju Cankarju in objavil nekako v njegovi maniri tak intervju s Trinkom, potem ko se je osebno z njim že razgovarjal, kakor v pismu jasno piše. Po vsej verjetnosti bi bil ta intervju le prvi ali eden iz večje skupine, s katero je hotel obdelati in prikazati primorske kulturne delavce. Intervju kot tak ni uspel, ker ni tak, kakršnega si je Res zamislil, kati v objavi, ki jo je prinesla Mladika ima članek naslov: Oče beneških Slovencev. Ob šestdesetletnici pesnika Ivana Trinko (1863-1823). Glej Mladika 1923, str. 168-170. Ista številka. — 5. — je prinesla tudi dve Trinkovi pesmi: »Videnje« in »Ob novi maši« (Josipa Škurja). Vprašanja, ki jih je Res postavil Trinku v tem pismu, kažejo željo, da bi bravci sicer čimveč izvedeli o pesniku, pa tudi o kulturnih in sploh nacionalnih razmerah beneških Slovencev. — Krajšo beležko »K Trinkovi bibliografiji« je Res objavil leta 1925 v drugi reviji (Čas XX/1926-26, str. 94-95). — Ettore Lo Gatto (roj. 1890), italijanski slavist.

Bil je ustanovitelj in urednik revije »Russia« (do 1926). — Gogoljevo delo »Taras Buljba« je Trinko prevedel v italijanščino in izdal leta 1902 v Vidmu.

Slovnica (»Grammatica della lingua slovena ad uso delle scuole«) je izšla naslednje leto (1930) v Gorici, tiskala jo je Tipografia Cattolica (Katoliška tiskarna). Leto zatem pa je temu delu prof. dr. Anton Kacin dodal še vaje v posebni knjigi (»Esercizi per la grammatica slovena di G. Trinko«). Izšle so prav tam. — **Paglavci**, točneje »Naši paglavci«, Trinkovo mladinsko delo, ki je izšlo med izdajami Goriške Mohorjeve družbe. — Šček misli na Kraljeve slike v avberski cerkvi, ki so takrat precej burile nekatere duhove.

Gre za zgodovinarja Simona Rutarja, ki je nekaj dni pred datumom tega pisma (3.-4. maja 1903) nesrečno umrl v Ljubljani.

V. v. meae (= Vita vitae meae). Novela je izhajala v Ljubljanskem Zvonu leta 1883, Trinko jo je res prevedel in prevod je izhajal v časniku »Il Cittadino Italiano« (Udine) leta 1885, od štev. 47 dalje. O tem glej Ljubljanski Zvon 1885.

Vračam Vam rokopis... — gre za rokopisni list, ki ga je Vatroslav Oblak z Jagičevo pomočjo ocenil kot »Čakavski drobci z l. 1554.« (Ljubljanski Zvon 1888, str. 52-55).

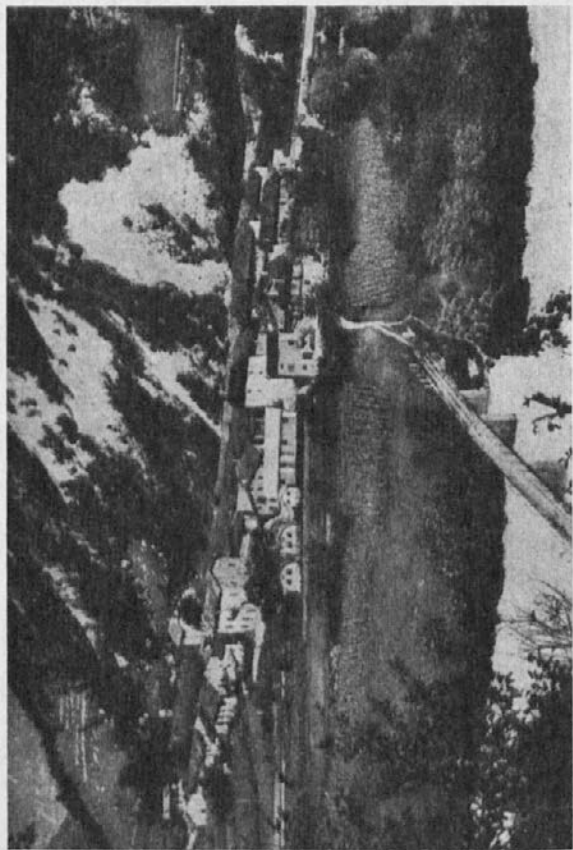
V letniku 1888 je objavljena le ena Trinkova pesem »Obup« (Oj, kam, oj, kam, drviš me silovita).

Leta 1889 je Trinko objavil v Ljubljanskem Zvonu 13 pesmi. — Trinko je povabilo sprejel in napisal o Petru Podreki obširen članek, v katerega je — kakor je Lovec želel — vpletel tudi nekaj Podrekovih pesmi. Petra Podreke se je Trinko spomnil še enkrat v daljšem članku v Mladiki leta 1922.

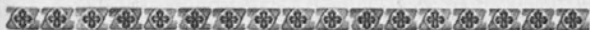
Ljubezen do naroda je dolžnost

Ljubezen do lastnega naroda, jezika in domovine ni samo nekakšno naravno nagnjenje, marveč je *npravna (moralna) dolžnost*. Človek prejema vzgojo, omiko in neko družabno stališče najprej po rodbini. Rodbina pa nima tega, kar daje otrokom, sama iz sebe, marveč večinoma od vsega naroda ali še širše družbe. Zato mora biti človek narodu *hvaležen* in s hvaležnostjo se morata družiti *ljubezen in spoštovanje*. O vsem tem so vsi pravoslavci edini. Ljubezen, spoštovanje in hvaležnost do domovine, do rodnega jezika, do domačih navad in socialnih ustanov, do svoje politične skupine so vzvišene npravne kreposti. Brez njih družabno življenje razpada. Kjer pa žive, poganja bujen napredek in se razvija cvetoče socialno gibanje. Samo po sebi se umeva, da te kreposti ne smejo ostati zgolj občutki, marveč da morajo dejansko napolnjevati um in voljo in se kazati v čvrstem delovanju. Ljubezen spoštovanje in hvaležnost do naroda ne smejo biti samo v besedah, marveč tudi v dejanju.

DR. JANEZ EVANG. KREK

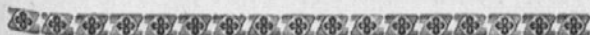
Na meji pri Stupici

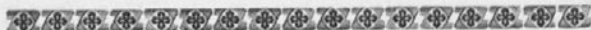

NA VERNIH DUŠ DAN

*H grobovom življenja
množica tiha, zbrana
po skupinah nabrana
se danes naglo vzpenja.*

*V mirni dom mrtvih dragih
jo vodi kri in vera,
ki v ljubezni izvira
iz spominov preblagih.*

*Ob grobiščih postaja
se joče, solzi in moli,
saj čustev dovolj budi
dragih pokojnih staja.*

*Pod zemljo tu počiva
mati, oče, sestra, brat.
Srčna vez neštetokrat
na gomilah se oživlja.*

*Ljubezen živih, mrtvih
se srečno skupaj spaja,
na grobih zopet vstaja
po dneh na svetu sprtih.*

ZDRAVKO

Padova in beneška slovenščina

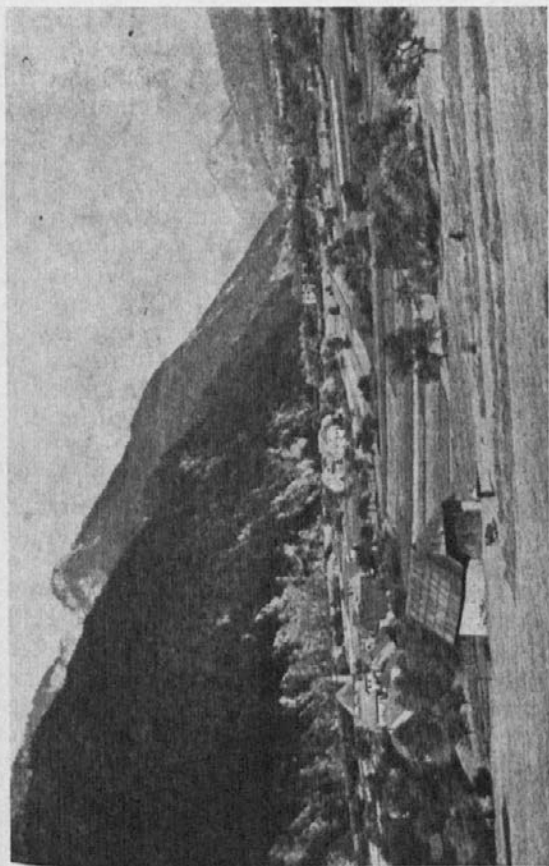
Padova ima eno najstarejših svetovnih univerz, saj je bila ustanovljena leta 1222 in je letošnje akademsko leto že 747. Ker leži razmeroma blizu slovenskega ozemlja, je bila vedno privlačna za slovenske dijake, ki so se zanimali zlasti za slovstvene predmete in zdravilstvo. Cela vrsta jih je tu študirala, zato je tudi Joža Lovrenčič v *Sholarju iz Trente*, epu iz XVI. stoletja, poslal svojega junaka Trentarskega Janeza v Padovo, da si nabere potrebnega znanja. Toda Slovenci niso v Padovi samo študirali, ampak so mnogi postali na tamkajšnji univerzi tudi ugledni profesorji. Znan je primer, da so na neki padovanski diplomi podpisani kar trije slovenski profesorji hkrati.

Čeprav je univerza v Padovi tako stara in tesno povezana s slovenskim duhovnim življenjem, je tam stolica za slovensko literaturo in jezik uradno šele šesto leto. Vendar pa se je slovenščina poučevala že prej. Leta 1937 je namreč prišel v Padovo za pro-

fesorja slovanskega jezikoslovja dr. Arturo Cronia, doma iz Zadra, kjer se je rodil 1896. Že od doma je dovršeno obvladal srbohrhrvaščino, pozneje pa se je naučil raznih slovanskih jezikov, predvsem slovenščine, ki mu je bila poleg srbohrhrvaščine najbolj pri srcu. Slovensko literaturo je tako dobro poznal, da jo je v svojih razpravah spremljal od Brižinskih spomenikov in svetih bratov Cirila in Metoda do sodobnosti. Višek predstavlja čudovita knjiga o Otonu Župančiču, ki jo je izdal leta 1928 v Rimu.

Cronia je pri razlaganju slovanskega jezikoslovja v določenih zaporedjih obravnaval tudi slovenski jezik. Že od prvega leta dalje pa je dajal študentom doktorske teze tudi iz slovenske literature in jezikoslovja; vsega skupaj jih je iz teh dveh snovi doktoriralo 30 (imena in naslove sem priobčil v Mostu, št. 16, Trst 1967).

V Padovi so študirali tudi različni Beneški Slovenci in je trem izmed njih dal jezikovno razpravo za doktorsko tezo. To so: Paolo Rieppi: *I dialetti sloveni della Val Natisone — Slovenska narečja v Nadiški dolini* (leta 1938/39, str. 74), Nicolò Persici: *Il dialetto di Cergneu — Narečje v Černeji* (to je varianta terskega narečja; leta 1945/

Kanalska dolina proti Trbižu

46, str. 174) in Ermacora Vidoni: *Saggio sulla toponomastica slava dell'alta Valle del Torre — Razprava o slovanskih krajevnih imenih v zgornji Terski dolini* (leta 1944/45, str. 240).

O vseh treh je prof. Cronia zapisal, da »imajo zavidanja vreden dar dvojezičnosti ali živijo v tistih pokrajinah«, njihove izsledke pa je na kratko posnel v Slavistični reviji leta 1950. O čakavizmih v terskem narčju misli, da se dajo razložiti z notranjim preseljevanjem, nekaj naravno (uradniki in duhovniki), nekaj prisilno (pritisk Turkov). Eden takih čakavizmov je opisovanje prihodnjega časa z glagolom »**hteti**«: ja ćun betè brùman, ti ćeš stortè... Tega načina se ponekod še trdno držijo (v občini Brdo), drugod pa ga opisujejo tudi z »**bom**« (npr. Černeja). Izrazita čakavska posebnost je tudi nazalizacija samoglasnikov pred končnim **-m**, kar je tudi v drugih beneškoslovenskih govorih. Černejski govor kaže nekaj potez izumiranja: ne pozna več dvojine, glavne števnike ima le do deset, izmed vrstilnih le prvi in drugi, ostalo je vzeto iz furlanščine. Nato navaja po podatkih iz leta 1945 stanje slovenščine po posameznih vaseh v zgornji terski dolini.

V nadiškem narečju zanimajo Cronio zlasti izgovori starega nosniškega »e« in **jata**, ki sta ponekod »ie«, drugod »e«. Ne zna si razložiti, od kod to, da se moška imena no-**o** pri sklanjanju podaljšujejo z -**n**, npr. Marčelo - Marčelúna. Prehajanje samostalnikov srednjega spola v ženski spol (mesta, brda) je morda pospešil tudi italijanski vpliv, ki ne pozna srednjega spola.

V vseh treh razpravah je veliko gradiva in je škoda, da ležijo v Inštitutu za slovanško filologijo na univerzi v Padovi. Če bi jih avtorji dopolnili z novimi izsledki, bi bile važen prispevek k slovenski dialektologiji.

Narečja v sedanosti počasi izginjajo (šole, knjige, časopisi, radio, televizija), v Beneški Sloveniji pa tudi vedno bolj vplivata italijanščina in furlanščina. Zato je treba zapisati vse, kar je še pristno slovenskega.

V Padovi se zanima za beneško slovenščino in v prvi vrsti za krajevna imena tudi prof. dr. Carlo Tagliavini, ki poučuje jezikoslovje (glottologia). Tudi on je dal svojim študentom nekaj doktorskih tez s tega področja. Beneška slovenščina in furlanščina pa sta predmet raziskovanja prof. dr. Giovannija Batt. Pellegrinija, ki je prav tako jezikoslovec.

KAZALO

	Stran
Leto 1969 - Zapisnik	4 - 31
Iz Trinkove zapuščine	33
Novoletni koledniki	36
Osemdesetletnica mons. I. Trinka	39
Češpè smo lupile u Brdih	43
Trinko, duhovnik, profesor, geolog...	49
Stare božične	72
Domače pripovedke	74
Slavia	78
Prijatelj Beneških Slovencev	81
Kaninska legenda	90
Ne smemo jih pozabiti	94
Trinko, voditelj in učitelj	97
Neobjavljena pisma	102
Ljubezen do naroda je dolžnost	115
Na vernih duš dan	117
Padova in beneška slovenščina	119
Kolednikov pozdrav	124

Kolednikov pozdrav - urednikova beseda

Leto 1968 je zatonilo v večnost; bodi to leto 1969 vsem sestram in bratom, možem in fantom doma in po svetu bolj milo in srečno!

S to željo in voščilom pošiljata kolednik in urednik Vam vsem pričujoči letnik Trinkovega koledarja.

Ze štirinajst let Vas obiskuje kot veren prijatelj ter Vam v duhu Vašega očaka in preroka Trinka pri-
naša v hiše in domove zavest blagodejne materinske
besede in krepilo dednih izročil. Skromno je začel
po obliki, tak je tudi še ostal, a je po vsebini rasel
in Vam danes nudi sliko učenih mož o Vaši deželi,
nje preteklosti in iz sedanjih časov. Odpira Vam in
vsemu svetu širok pogled na Vašo, od telesnega znoja
in duševne bridkosti večkrat izmučeno, a prelepo zem-
ljo pod Matajurjevimi grebeni.

Trinkov koledar je bil tudi prvi glasnik o zemlji
in rodu na naši najbolj zapadni zemlji. Ko je še malo-
kdo pri nas kaj vedel o njej, je prav ta knjižica dvig-

nila glas in zbudila zanimanje, pri bratih in sosedih tudi o Vas. Zorala je prva ledino in sejala v nje brazde trajna semena, da se je zopet po teh krajih, ki jim je v prvi vrsti namenjena, zbudila sveta misel na matere in dede, ki so že od davnih časov nje orači in gospodarji.

Trinkov koledar si šteje v ponosno čast, da je to storil in da je vzbudil tudi druge, ki se danes zanimajo za ta košček dedne zemlje!

Dragi rojaki ob Beli vodi, Teru, Nadiži in Idriji! Ohranite svojo od Boga blagoslovljeno dedščino! Podprite z delom in ljubeznijo svoje domove in rodno zemljo. Skrbite, da bo v Vaših srcih neprestano gorel zibelj domačega jezika, ki ste ga z maternim mlekom prejeli, in trdni ponos na dedne in očetne navade, šege in stoletno izročilo! Izročite vse to podedovano bogastvo svojim otrokom in prihodnost te Vaše zemlje bo ostala v večnem našem, Trinkovem in božjem blagoslovu vsekdar!

uff. sup.

S

TRINKOV koledar

inv.št:

4914